

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 21 Iulie 1993 29 (177)

GARDUL INTERIOR

Gardul care ne desparte de lumea pe care am visat-o și de care ne am simțit atât de aproape în decembrie '89 nu este la un pas sau doi în fața sau în spatele nostru, el este chiar în noi, în cei mai mulți dacă nu în toți, doar că unii îl zăresc și încearcă să-l scoată din și înșiși iar alții nu-l văd dar presupun că s-ar afla undeva în afara lor, ridicat de cine știe ce mână dușmană. Ne place sau nu, gardul e în noi. Și e făcut din câțiva stâlpi bine înfipti în „pământul” ființei noastre psihice și mentale, între care se întind stinghiile, mai grele sau mai ușoare, mai drepte sau mai strâambe, mai vechi sau mai noi, ale comportamentului nostru în istorie. Un „stâlp” al gardului e neputința noastră de a ține minte, în special răul, sau – cu un eufemism – marea noastră putere de uitare, în special a răului. Luată de unii drept o virtute creștinească, slaba noastră memorie a răului, de fapt, un defect major grație căruia nenorocirile ne au levastat sistematic casa și curtea.

E creștinește să-i ierți pe făcătorii de rău dar nu-i creștinește să-i uiți. Pentru că uitându-i, nimic nu-i va împiedica să revină și ei chiar revin și noi – fiindcă i-am uitat – nu-i recunoaștem dar ei asta și vor, să nu-i recunoaștem, să-i credem altceva decât sunt, și mâine, după ce ne vor fi făcut tot răul pe care l-au făcut și altădată, noi îi vom ierta și iar îi vom uita, până unde, până când... Un alt „stâlp” al gardului e inapetența noastră pentru rostirea ca și pentru auzirea adevărului incomod. Deseori cunoaștem acest adevăr dar nu ne place defel să-l spunem sau să-l ascultăm, adică să-l recunoaștem. Dar nici să mințim tot timpul nu ne place. Poate pentru a împăca aceste două neplăceri a făcut și face cariera la noi adevărul parțial, un soi de drac cu aripi de înger, oximoronul, minciuna dată la spălat. De la respectiva inapetență ni se trage, în principal, exercitiul ambiguității din care unii dintre noi și-au făcut, cu mai multă sau mai puțină vocație o a doua natură... Un al treilea „stâlp” e abuzul nostru, de acum istoric, de haz. De cele mai multe ori contemplativ și nedeterminat. Cu o funcțiune precisă: de a șterge granița dintre situațiile contrare. Hazul la bine ca și la rău, hazul de necaz, râsu plânsu care dă mereu în hohot sau, altfel, „țară tristă plină de umor”. Prin el, se spune, ne-am salvat nu o dată în fața vitregiilor dar tot el, dacă ne gândim mai bine, le-a ajutat să se instaleze durabil. Până unde se poate glumi ne a interesat, din păcate, mai puțin. Iată și „stinghiile” dintre „stâlpi”: duplicitatea, ipocrizia, coruptibilitatea, indiferența. Om fi noi făcuți din Hyperion și Mitică dar într-un dozaj echilibrat care, din când în când, se strică, nicidecum însă în favoarea celui din față. Mai ales în asemenea momente de rupere a echilibrului genetic crește gardul din noi. Și vin apoi momentele de reechilibrare care-l dărâmă. Iar de acest du-te-vino nu putem, se pare, scăpa. Nu încă. Deși dacă am fi dispuși să privim adevărul în față, poate că am găsi calea conservării echilibrului celor două esențe originare. Pentru a nu mai ridica și dărâma la nesfârșit gardul din noi, pentru a-l desființa. Altminteri...

Răzvan Petrescu,

UN PROZATOR
MAI SUBȚIRE
CA MOARTEA

— IN PAG. A 5-A —

13 întrebări pentru...

IRINA MAVRODIN

PATIMILE DUPĂ MATEI

«MUȘAMALIZARE»

MOARTE

LA CAPĂTUL NOPTII

JULES ROY

FURIA DE A IUBI

— IN PAG. A 16 A —

Număr ilustrat cu sculpturi ale artistului clujean Maxim Dumitraș expuse la Galeria «Orizont».

semn

Boala sfârșitului de mileniu

Într-o zi am deschis din greșeală televizorul la ora când d-na Elisabeta Polihroniade îi întreba pe domni Olivi Gherman și Corneliu Coposu despre jocul de șah. Dl. Olivi Gherman a spus ceea ce am fi spus mulți dintre noi, acele generalități și banalități pe care le știm: cu formarea caracterului, a puterii de judecată și toate celelalte. Dl. Corneliu Coposu ne-a spus mai întâi ce a însemnat șahul (orb) pentru domnia sa în singurătatea pușcăriei și apoi constatarea domniei sale, pe șantierul unde a lucrat, ca muncitor și apoi, parcă, tehnician, în construcții, că jucătorii de șah erau în general oameni mai corecți, mai cinstiți decât alții. Intotdeauna când doi oameni vorbesc despre același subiect ai prietelui să constatăți cât sunt ei de diferiți unul de altul. Dar aici era vorba de altceva, era vorba de cele două lumi cărora le aparțineau cei doi bărbați politici întrebați. Două lumi între care se cascadează și se va căsca până la sfârșit o prăpastie, chiar dacă nu toți cei din prima sunt vinovați de nefericirea celor din a doua. Desigur că, în calitate de oameni politici, cei din lumea dlui Coposu vor căuta să înțeleagă

și să accepte fatalitatea existenței, și încă majoritare, a celorlalți, a celor din lumea dlui Gherman, unde suntem și noi, cei de altă părere decât efemera noastră etichetă de la emisiunea de șah. Câți oameni trăiseră povestea dlui Coposu? Mulți, prea mulți. Dar prea puțini sunt încă în viață. Și, mai ales, prea puțini sunt dispuși să-i înțeleagă, despre ceilalți vorbesc, făcând efortul de a se pune în situația lor. Dacă unii se simt vinovați de suferințele foștilor deținuți politici, pe bună dreptate sau nu, în schimb alții au pur și simplu superficialitatea inconștientă a celor ce-și trăiesc viața zidiți în invizibilele turnuri: de necazuri, de bucurii mărunte și decepții la fel, totul însă rupt de restul lumii, într-o absență totală. S-a spus că societatea noastră este bolnavă. Poate că este. Dar avansează ideea că boala poate fi doar o impresie și impresia aceasta rezultă tocmai din prezența simultană în societatea românească de azi a atâtor lumi care nu se pot pricepe, în general, una pe alta, deși și „vorbesc pe înțeles”. Și încă n-am spus nimic despre lumile, uneori impenetrabile reciproc, ale celei a, să mai zicem o dată, dlui Gherman. De generațiile care nu vor să se înțeleagă decât pe ele însele. De aici probabil impresia de boală, de nesănătate pe care o ai dacă privești din balon lumea în care ne zbatem, înainte de a ne liniști definitiv. Nu e o consolare, dar vedem că nici în alte părți nu e mai bine. Probabil că de sus, din nacela moralistului, tot globul nostru apare ca o imensă sferă bolnavă. Microbul sau virusul fiind același cu stilul — omul însuși.

Nicolae Prelipceanu

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● VIRGIL LAZĂR: „Eroul clujean al Revoluției din decembrie 1989. Călin Nemeș, a murit. În ziua de joi, 8 iulie, a.c., dezamăgit și profund afectat de tot ce se întâmplă în jurul său, și-a pus capăt vieții. Avea numai 33 de ani”; „Călin Nemeș simbolizează pentru generația tânără curajul împins până la gestul suprem prin care a spus NU dictaturii și comunismului și a strigat în disperare «Liberate, Democratie!»” (România liberă) ● LUCIAN GHEORGHIU: „Ziarul local al armatei l-a acuzat că «ar fi agresat armata în decembrie '89»!?!? Călin Nemeș trebuia atacat din toate unghiurile”; „Pentru că croul de acum trei ani și jumătate, luptătorul din ultimii trei ani nu a mai rezistat agresivității psihice la adresa sa și-a pus capăt zilelor”; „Puterea poate fi multumită. A mai scăpat de un adversar”. (Cotidianul) ● BOGDAN EDUARD: „Clujul e un oraș, practic, încremenit, un oraș în care oamenii plâng pe străzi. Singurul care, probabil, râde, este căpitanul Carp Dando, actualmente avansat maior, în semn de mulțumire pentru faptul de a-l fi împușcat pe Călin Nemeș, în decembrie '89”. (Evenimentul zilei) ● OCTAVIAN PALER: „...bătrânul comunist trăiește ca șolmul singuratic. La Cotroceni”. (România liberă) ● ION CRISTOIU: „Din câte se știe, printre cei care au primit certificat de luptător se numără și foștii ofițeri ai Securității, ai Armatei și ai internelor implicați în evenimente. În dezbaterile pe tema dreptului unor persoane de a

primi certificat s-a susținut că unii dintre cei considerați drept luptători nu numai că n-au fost activi de partea revoluției, dar și că au încercat să-l apere pe Ceaușescu”. (Evenimentul zilei) ● AUREL PERVA: „Nu-mi amintesc, în ultimii ani, ca o convenție de partid să fi beneficiat de o asemenea mediatizare cum a avut (...) Conferința națională a FDSN...”; „Viața parcă s-ar fi oprit pe loc, populația parcă și-a uitat necazurile, stând cu ochii îndreptați spre partidul de guvernământ”. (Tineretul liber) ● CĂTĂLIN MIHULEAC/LILIANA NIȚĂ: „Mersul pe bicicletă cauzează impotența”. (Evenimentul zilei) ● „Am întrecut Occidentul la biruri”. (AZI) ● PETRU IONESCU: „...Salamul cu soia” este la fel de actual ca în 1989”. (Cotidianul) ● OLTEA MUTULESCU: „Sifilisul face ravagi în România”. (Zig Zag) ● „2353 bolnavi de SIDA trăiesc în România”. (Jurnalul național) ● „La Galați poliția bate ziaristii”. (Expres) ● NISTOR TĂNĂȘESCU: „Din cauza creșterii prețurilor, Abecedarul editat în 1993 minte copiii. Manualul respectiv susține că o înghețată costă doar 20 de lei”. (Evenimentul zilei, bulina albastră) ● CĂLIN CERNĂIANU: „La Urlați, mafia operează pe tăcute”. (Adevărul) ● ARS AMATORIA: „Păzea, Europo, că venim!” (Academia Cațavencu) ● MIRCEA MIHĂIEȘ: „Harababura a atins cote delirante, iar cetățeanul oscilează derutat între nostalgia după Ceaușescu și sanctificarea noului om providențial, Ion Iliescu. Numai cumpătarea, numai moderația, numai bunul simț și zâmbetul președintelui tolerează o situație intolerabilă pentru oricare alt șef de stat!”. (România literară) ● ANTON UNCĂ: „Constituția a devenit

Premiile Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor

Filiala Brașov a Uniunii Scriitorilor din România — datorită generozității S.C. FARTEC S.A. și „GAZETEI DE TRANSILVANIA” — a reluat o tradiție întreruptă în 1988, acordând premii anuale și de debut unor scriitori membri ai U.S. din România, și unor autori lansați cu aplomb, dublați de o valoare incontestabilă, în viața literară românească. Juriul, alcătuit din Eva Lendvay Szemler, președinte, Bara Hella, Petru M. Haș, Schuller Horst, Ion Popescu Topolog, a acordat următoarele premii: 1988: — Gheorghe Crăciun, pentru romanul „Compuțere cu paralele inegale”, Editura „Cartea Românească”; 1989 — Ovidiu Mocanu, pentru romanul „Ordinul bunei speranțe”, Editura „Dacia” Cluj-

Napoca; 1990 — Neculai Chirica, pentru volumul de versuri „Melancolie”; Editura „Eminescu”; 1991 — Eduard Huidan, pentru romanul „Fotografii miscate”, Editura „Cartea Românească”; 1992 — Alexandru Musina, pentru volumul de versuri „Lucrurile pe care le-am văzut”, Editura „Cartea Românească”. Pentru debut au fost premiați Carmen Puchianu, volum de poezie în limba germană, Vasile Goge, pentru volumul de proză „Scene din viața lui Anselmus”, Editura „Litera” și Andrei Bodi, pentru volumul de versuri „Pauză de respirație”. Editura „Litera”. Totodată, autori ai primii „DIPLOMA DE ONOARE” „GAZETEI DE TRANSILVANIA” — „MEDALIA JURILIARĂ. GAZETA DE TRANSILVANIA 155”.

dictatura personală

Blestemul regilor uzurpați la români

Cîrdășia estivală dintre Puterea învingătoare și Opoziția învinsă a întors spațiile „bicicliului democrației parlamentare”? Cîrdășia parlamentară politicianistă-legislativă, mai exact, a lăsat România să se descurce cum o putea sub administrația ceaușist-F.D.S.N.-istului N. Văcăroiu și a guvernului său dovedit incompetent, corupt de politică înaintea de Revoluție, vorba aceea, sub ochii vigilenți ai celui ce se află mereu în vacanță, ai crede, „echidistant”, în grădinițele regale uzurpate ale Dealului Cotrocenilor, în care nici cucuveaua prezidențială nu mai are nici un chef să cânte, cucuvea ce-și la lumea în cap de cite ori e vînată de „teroristii” din paza specială de aici, paza obsedată că ea, cucuveaua, coboște sfîrșitul domniei neocomunismului-perestroikist intrupat de Ion Iliescu și al lui, „trădătorii neamului”, știți dumneavoastră. Opoziția a tras, fraierit, obloanele (provocarea cu sesiunea parlamentară extraordinară pentru 1 iulie 1993, care ar fi putut să aducă pe tapet o nouă mo-

țiune de cenzură împotriva guvernului F.D.S.N.-iști, a fost dejuată brută și a plecat, „constituțional”, cu coada în tre picioare în concediu de odihnă, scîbită de păcăleală, chipurile, „demn”. În timp ce Puterea, activă, a retras în România granițele politice, economice, sociale și culturale ale partidului său „majoritar” (congresul F.D.S.N. din 9-10 iulie, după înghitirea pripită, peste noapte a partidelor „republicanilor”, „cooperativilor” și „socialist-democraticilor”, a diavolului, asigurată în eventualitate unor „alegeri anticipate” forțate de în prejurări scăpate de sub control, „dinamic”, impunându-și „mesajul” public o partid care se respectă și ne vrea bine, tuturor, fiind doar un partid al tuturor celor „ce trăiesc din munca lor”, ce absorbit tot ce are mai bun societatea — îi dau lacrimile cînd o află din documentele lui oficiale, ce conțeau că ni membrii simpli ai F.D.S.N. nu dau de bani pe o asemenea demagogie); cum spun, Internaționala Socialistă e gata să legitimeze comunismul-reformat românesc și pe mina F.D.S.N., nu numai a F.S.I. (P.D.)-ului, vai...

presul pe care își șterg picioarele președinții de Camere, deputații, senatorii. Guvernul este acuzat de incapacitate, aservire, corupție, lenie...” (România liberă) ● CORNELIU CIOCAN: „Conform ultimelor hotărâri sinodale, Arhimandritul Simeon Tatu va fi obligat să aleagă între partid și Dumnezeu”. (Evenimentul zilei) ● „Pe zi ce trece, dl Solcanu rămâne tot mai gravid”. (Academia Cațavencu) ● „Mai pot fi salvați rinocerii?”. (România liberă) ● JEANA GHEORGHIU: „Cât despre referirile la comportamentul meu fizic și oral, domnia sa așteaptă de la mine farmec de prezentatoare, ceea ce e o enormitate. Sunt realizatoare, redactor-șef și nu prezentatoare! Dl Evrac vrea capul meu, inteligența mea sau sexul meu...”. (Declarație pentru NU, Cluj) ● BOGDAN ATANĂȘIU: „Bucureștii încă nu a fost invadată de lăcustele marocane”. (Evenimentul zilei) ● ADRIAN PATRUȘCA: „Toate bucele rele în fundul țării mele. Parcă umbra dracului la cutia cu maimuțe. Tocmai când guvernul Văcăroiu anunța o producție record de cereale, au dat iama prin holde lăcustele irendentei maghiare, originare din Marocul lui Balaci, colț cu Tunisul lui V. V. Gelu. Planul «Z» nu ne lămurește cum au trecut astea Mediterana”. (ORA) ● MARIN DOHI: „După presă, a venit rîndul lăcustelor să atace guvernul Văcăroiu”. (Evenimentul zilei) ● SORANA HANU: „S-a găsit un post de chelner pentru Ianoș Fazekas”. (VIP) ● MIHNEA PETRU PĂRVU/GABRIEL GRIGORE: „Un afront național, Iulia Medvedeva este dezamăgita de virilitatea bărbaților din țara lui Dracula. Ea luptă prin strip-tase pentru pacea mondială”. (Evenimentul zilei) ● NICOLAE ROȘIANU: „În România se fac 141 avorturi pe oră”. (Flagrant) ● „În ultima vreme, pe ușile WC-urilor publice din Cluj poate fi văzut tot mai des, realizată în spray fosforescent, inscripția «Tudor». Chestionată, în condiții dintre cele mai morbide, în legătură cu semnificația obsedantului graffitului, o responsabilă de WC ne-a declarat că vine de la numele președintelui PRM, persoana detestată de o bună parte a populației orașului”. (Cuvântul) ● TITI SĂNGER: „Clomăgătită, pârilită și cu nasul tăiat, Tanța a dat în primire”. (Infactorul).

Să revin un pic la cazul Internaționala Socialistă, importantă pentru „crearea de imagine” a F.D.S.N. și F.S.I. pe plan intern și extern și impunerea comunistilor reformati ca atare, la Putere și în Opoziție, mare smecherie, aceeași Internaționala Socialistă ce a în căput, după abolirea nefastă a monarhiei constituționale în România și proclamarea republicii, P.M.R.—P.C.R.! După de ani de comunism totalitar, Internaționala Socialistă se pregătește să primească în rîndurile ei reprezentanții comunismului reformat-democratic? Smecheria partinică post-revoluționară căpătîri proporții caricaturale: din aceeași tulpină a partidului direct moștenitor, P.C.R., F.S.N., azi avem parte de două partide care vor să se arate „social-democrate”, la Putere și în Opoziție, mijloc fiind un adevărat cult al inducerii în eroare a opiniei publice! Diversiune F.S.N.—F.D.S.N.-istă fiind pe zi ce trece tot mai eficientă: azi F.S.N. în Opoziție (ieri, la Putere) și F.D.S.N. la Putere (mine, cine știe)...

Comedia politică este în curs de desăvîrșire — F.S.N. a înghîțit un partid cu titlatură „democrat” egal cu zeii și a luat numele de P.D.—F.S.N., în Opoziție, iar F.D.S.N., cum am pomenit, înghîțit un partid cu titlatură „republicană”, de teapa lui, și... Și fandaxia a fost gata: polarizarea „americanizată” poate avea de aici înainte succesul meritat — partidele de Opoziție pot veni de parte „democratilor” din F.S.N., iar cele de partea Puterii, aliate, pot veni de parte „republicanilor” din P.D.S.R.! O înscenare diabolică, dacă e să stea așa lucrurile, trebuie să recunoaștem: „profesor P.C.R.”, reciclați, afiliați la Internaționala Socialistă azi, ieri comunisti bătui în cap, azi „social-democrați”, fac ravagii prin inimile simpatizanților și nu numai, România fiind poligonul lor de încercare...

— Că i-a ajuns blestemul regilor uzurpați pe români!
Fie vorba între noi: un blestem posregalist; acum înțelegînd, în sfîrșit, cînd unde ne vin toate necazurile — de blestemul regilor noștri! Un blestem care nu poate fi dezlegat decât prin întoarcerea la monarhia constituțională! Un blestem al tuturor regilor alungați din tronul lagăr „socialist” bulgărit-republican-comunist! Un blestem ce are din el în ce mai mare putere — și dacă e așa, apoi popoarele asuprite de republican marxist-leniniști își merită soarta, e au „ales” doar „democratic”. Noua ordine, nestatornică și travestirea istoric — o paranteză fără de sfîrșit...

Petre Stoica

Liviu Ioan Stoiciu

Participarea

În alcătuirea diferitelor definiții ale conceptului de națiune intră ideea de comunitate sub multe, foarte multe aspecte — națiunea este diferită ca un gen anume de corelare multiparametrică. Sunt comune limba, istoria, tradițiile unui anumit element stilistic, un teritoriu, unele interese și mai ales, voința de a fi o națiune; comunitatea privește, desigur grupuri umane largi, uneori imense. Mai niciodată legătura interumană existentă în cadrul unei națiuni nu este, altfel decât parțială; imperfecțiunile acestei legături nu o slăbesc însă prea mult pentru simplul fapt că o anumită apartenență națională nu poate fi substituită ușor și liber cu o alta. Cu toate acestea voința apartenenței individuale la o națiune oricum s-ar constitui această voință, rămâne decisivă pentru formarea asocierilor de subiecți umani numite națiuni.

Când spui însă comunitate a destulului istoric — și deci, variabila istoriei — nu ai cum să te sustragi determinării negative de la simplul necaz și până la tragedie. Este uimitor să constăți că în definirea conceptului național lipsesc concepte aproape imposibile de disociaț, totuși, de aceasta: ponoasele, daunele, dezastrele, umilirea, sfârșirile sufletești, mizeriile, costurile, pierderile. În toate acestea o națiune este — sau ar trebui să fie — solidară. O națiune este sau ar trebui să fie — marea formă a fraternizării în cadrul căreia se adună în comun dacă nu orice pagubă, cel puțin marile pagube istorice. Nu există națiune în afara aptitudinii pentru compasiune reciprocă a celor care o alcătuiesc.

Sunt trei aspecte legate de problema realizării voluntare și liber asumate a suferinței, în spațiul unei națiuni: identificarea mai ușoară, mai spontană, mai directă, a oamenilor, măsura în care participarea la noile pierderi este acceptată și aceasta în care este posibil a decurge realmente.

S-ar putea crede că întrucât națiunea noastră s-a hotărât a acorda unele compensații victimelor presiunii comuniste, noi alcătuim o națiune nu doar autentică în sine, ci și conștientă de datoriile sale față de sine. Desigur, sub denumirea de victime ale comunismului se pot include atâtea cazuri, atâtea forme ale suferinței conștiente și ale alienării conștiente sau inconștiente, încât este mult prea greu să spui, cât de extinsă este repararea ce se acordă efectelor tragice ale totalitarismului — trebuie însă acceptat că suferința la care au fost supuși cei închiși, torturați, constrânși psihic și fizic prin cele mai inumane mijloace nu poate fi regăsită — experiențe altor categorii umane oricât de defavorizate de comunism.

Chiar în această situație este totuși cel puțin paradoxală: vinovații nu plătesc nimic (oricum nimic specific, în raport cu crimele lor) — totul decurge ca și când nu ar exista vinovați dar există vină și drept urmare, existând vină fără vinovați, aceasta este asumată de întreaga națiune, care plătește pentru ea și deci se autopedepsește. Iată deci că națiunea mai poate fi ceva: țapul ispășitor al păcatelor pentru care nu trebuie să existe păcătoși.

În fapt însă identificarea interumană este net deficitară în România. Că lucrurile stau așa se vede cel mai bine din faptul că pentru fiecare dintre români, românismul — motiv de credință și devotament, dar nu mai puțin de euforie, exaltare, speranță, toate acestea în abstracto — este în concret, sursă de dispreț și desconsiderație: un lucru este considerat în țara noastră prost făcut pentru că este românesc, din același motiv este aici, lipsit de valoare, de semnificație, de forță. Aceste veșnice aprecieri negative nu reflectă defectele noastre, dintre care multe, desigur, sunt reale, așa cum multe sunt imaginare ele arată simplu și clar, incapacitatea noastră de identificare cu semenii. În această condiție o națiune nu poate fi decât suferindă în sensul de a nu fi în stare să risipească suferințele individuale, diluându-le prin compresiune. Să ne amintim însă că în timpul raidurilor aliate venind din Africa sau Sicilia, asupra frontului răsăritean sau asupra României, în ultimul război mondial nenumărați dintre conaționali noștri,

s-au rugat cu acele cuvinte devenite celebre, sursă de autoironie și batjocură „du-i Doamne la Ploiești!”, fără a căruia recunoaștere, exorcizare și depășire nimic nu va fi vreodată posibil cu adevărat și deci nu va deveni serios.

Acceptarea participării la marile pierderi în România, a fost — la nivel social, inclusiv la nivelul elitelor — mai mult decât săracă, dacă a existat fie și ocazional. Sunt de dat două exemple. În timpul retragerii în Moldova în cursul primului război mondial, toate mărturisirile, inclusiv cele altminteri favorabile autorităților, vorbeau despre convoaiele de oameni oarecare, târându-și pașii prin noroaie, expunându-și trupurile chinuite frigului și ploii, în timp ce vagoanele trenurilor erau ocupate cu mobila stil, vinurile și alimentele alese, ale altora dintre români. În ultima și cea mai grea perioadă a terorii comuniste, pe când lipseau din spitale și farmacii medicamentele de interes vital, nu puțini dintre intelectualii români, dizidenți sau dizidenți ridicau medicamentele și primeau îngrijiri prin intermediul rețelei medicale a nomenclaturii. Faptul părea să fie de la sine înțeles și nu am sesizat vreodată ca el să genereze frământări de conștiință.

În sfârșit, cine plătește astăzi eforturile și sfârșirile tranziției? Cu o vreme în urmă am scris la cererea redactorului unei publicații politice, un eseu pe o temă dată: cine deține astăzi puterea în România? Am răspuns: cei care au accedat la ea în cursul Revoluției și au fost destul de abili să nu o piardă. Cine plătește astăzi tranziția? Cei care au fost destul de modești ca să nu caute un beneficiu material în Revoluție și care vor rămâne mereu la fel modești sau de inabili, ca să nu caute asemenea beneficii, în continuare. România este o țară mândră și frumoasă, națiunea noastră poate fi bogată, inteligentă și puternică, dar nu acceptă ușor participarea ca unică formă de realizare națională. Democrația noastră, educația noastră, statul, economia — deplin pluraliste și deplin liberele — vor lua un caracter participativ sau noi toți nu vom mai fi nimic.

Caius Dragomir

momos!

«Memorabilul Focului Mare»

Numit la 27 Iunie 1842 profesor de cântări la Seminarul Mitropoliei cu o leață de 200 de lei pe lună, Anton Pann va fi nevoit, ca și până atunci de altfel, pentru a-și rotunji veniturile, să facă și alte munci. Este tipograf, editor, autor, traducător și pasiunea lui de a versifica este atât de mare încât în 1849 își alcătuiește până și testamentul în versuri și, pentru a fi sigur că „opera” va ajunge la public, îl tipărește și-l oferă spre vânzare. Cu toate aceste activități, banii nu-i ajung deoarece, scrie el în 1845, din venitul sigur de 2400 de lei pe an, numai chiria și alte cheltuieli legate de întreținerea caselor și „mă-năncă” 1400 lei. Pentru a nu muri de foame el, nevasta și copilul, își sporește activitatea de editor și autor laic și orice prilej este bun pentru a oferi o notă broșură publicului. În ziua de Paști a anului 1847, 23 martie, la ora 11 orașul a luat foc și a ars aproape în întregime. Un anume Lache Popescu, cântăreț la biserica Oțetari, consemnează astfel evenimentul: „Să știe când au arsu țirgu la anul 1847, martie în 23, în zio de Paști, în zilele luminatului nostru domnu Gheorghe Bibescu”. (Ilie Corfus „Insemnări de demult”, Junimea, 1975). Anton Pann nu putea pierde prilejul de a consemna evenimentul, evident în versuri. „Memorabilul focului mare” este una din puținele lui opere originale. Faptul că aproape tot orașul a ars în ziua de Paști l-a impresionat pe autor: „Vai ce vedere! ce groază — vie! / Ce bici de pară, urgli cerești! / Ce jale mare! ce sărăcie / Căzu deodată pe București!”, și impresiile lui s-or fi vândut probabil destul de bine. În ziua liberă pentru toată lumea („Când negustorii pe slugi lăsase / Cu părinți, neamuri a se vedea”), la ora 11, „foc izbucnește cu viiciune, / Înălță flăcări ca curcubeu”. Arde întâi Bărăția, apoi Vergu, Lucăci și Udricani. Focul cuprinde Lipscanii și apoi ajunge la Sfântul Gheorghe, „han ca cetate / cu-mprejurare de zld înalt / Bolți două rânduri infrumusețate, / Incât ca dânsul nu era alt.” Bogasierii, brașovenii, postăvarii și îndeosebi librierii „s-au fript” și „s-au ars”. Au ars 12 biserici: „Douăsprezece biserici toate / Acest balaur a înghițit, / Nimic din gura-l n-a putut scoate, / Până și clopot a mistuit” și 13 mahalale: „În două ceastri ard mil de case, / Toate cenuse se prefac, cad, / Tot Bucureștiul se-nflăcărare, / Căzuse parcă întreg în iad”.

După descrierea pe larg a grozăviilor focului, „Memorabilul...” se încheie cu sfaturi de genul: „Când iar țigar-aprinde nestine, / Să n-o azvârle cum o fuma, / Ci să o stingă cum se cuvine, / Vreun pericol a nu urma.”

Ștefan Agopian

În frigurile bachice

La decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1992 s-a rătăcit sau s-a infiltrat clandestin — că de o invitație nu poate fi vorba! — și progenitura notoriului ceaușist și băiat de servicii, Vasile Băran, care, după ce și-a revenit din frigurile bachice, s-a pornit să-și stoarcă memoria, pentru a-și ordona notele informative. Ceea ce au auzit zeci de ziariști, ceea ce au reproduș destule canale ale mass-mediei, adică un strigăt de alarmă al vicepreședintelui U.S., acum, când cultura română e în pericol, Cornel Băran a înțeles că „s-au scandat lozinci anti-guvernamentale și antiprezidențiale”. Nici mai mult, nici mai puțin! Nu ni se precizează — în fițuica în care face delațiunile, „Azi — fețele culturii” — de câte ori a fost pronunțat cuvântul Jos! Poate va reveni cu amănunte după o nouă repriză de dezalcoolizare. Dar, să nu

care cumva să se creadă că nu s-ar fi ținut pe picioare la festivitatea cu pricina, deși părerile sunt împărțite, C.B. se ambiționează să ofere noi amănunte și ajunge, singurul de altfel, la concluzia că și Fundația Soros „a înmănat fiecărui (fiecăreia) premiant(ă) — nu cumva premiat? n.n. — câte una bucată pungă plastic Assos în care se găseau... cărți”. Așadar, nu sticle de vodcă, nu reportofoaane pentru captarea unor voci. De-a dreptul scandalos! „Culturalizare în toată regula!” exclamă, iritat, C.B. Dacă ar avea un minim respect pentru profesia ce-l cam stânjeneste, după toate aparențele, ar fi descoperit că fundația respectivă n-a oferit nici măcar o gumă, fie și pentru mîntea atât de ștearsă a lui C.B. Cine s-a învrednicit să culturalizeze premiații? A spus explicit Laurențiu Ulici,

dar pentru unii, capturați de licori tari, cuvintele sale au fost în van.

Sigur, în relatarea sa de la fața locului, C.B. mai lansează și alte ineptii, trădând handicapul unuia care s-a trezit — dacă mai e posibil! — într-o lume ce-i este inaccesibilă, fascinantă doar pentru cei care o pătrund și o respectă. Această convingere ne-a fost întărită parcurgând și ancheta inserată în același număr, din 12 iulie, a.c., a gazetei mai sus citată. Într-o discuție despre generația optzeci, se vără și

Cornel Băran, dar contribuția sa e de-a dreptul hilară. Sau, mai degrabă, a unui semidoct care încearcă să facă valuri, fără să-și dea seama că tocmai acestea îl vor arunca definitiv în afara spațiului pentru care nu are nici o chemare. Cu cât mai devreme, cu atât mai bine pentru el. Nu s-ar mai chinui atâta. Apoi, sunt destule servicii unde ar putea să depună, cu mai mult folos, notele sale, chiar sub protecția unui cod. Tradiția familiei trebuie respectată.

Augustin Florian

P.S. Întâmplător ne-am aflat în apropierea domnului Mircea Martin, atunci când a oferit un interviu aceluiași C. Băran, care l-a indus în eroare pe distinsul profesor, dându-se drept un gazetar de la cotidianul Ora. În plus, C.B. publicând opinia respectivă, pune între semnele citării o propoziție care nici nu există în textul inserat. După o asemenea escrocherie și o asemenea buimăceală, oricine își poate da seama cine-i acest intrus care rolește pe la diverse sindrofii.

Spre un nou Eminescu

Critic de formație filosofică și autor el însuși al unui volum consacrat lui Eminescu (*Narcis și Hyperion* din 1979, reeditat în 1986), Mihai Cimpoi — președinte al Uniunii scriitorilor din Moldova și personalitate binecunoscută a literelor românești de dincolo de Prut — publică foarte recent la Chișinău un volum de interviuri* cu mai mulți eminescologi români și străini: douăzeci și cinci de cercetători sau traducători ai operei lui Eminescu, douăzeci și șase cu Mihai Cimpoi, cărora li se adaugă într-o anexă alți patru scriitori în intervenții ocazionale, scurte, despre același subiect (Eug. Ionescu, Nichita Stănescu, Gr. Vieru și Tudor Arghezi prin intermediul Mitzurei), repun în discuție personalitatea, opera și în general vorbind „misterul” marelui poet de la a cărui intrare în eternitate a trecut abia primul secol. Bineînțeles, ceea ce se pune în discuție în acest fel, cu ajutorul întrebărilor ample și bine orientate ale unui cercetător inteligent, familiar el însuși al unui spațiu de o sacralitate constituită, este în primul rând interpretarea fiecărui eminescolog cristalizată într-una sau mai multe opere, după trecerea unui anumit timp, și felul în care fiecare dintre aceștia își vede astăzi cartea (studiul, traducerea, ipoteza de lucru încorporată în fiecare din acestea) atât în oglinda criticii, cât și în aceea a propriilor evoluții. Realizate între 1976, când are loc discuția cu Nichita Stănescu, și 1991, când se înregistrează sau se definitivează ultimele, aceste mărturii cuprind nu numai un material extrem de dens, ci și un spectacol în sine. Mihai Cimpoi este un interlocutor elegant dar nu obscuros, întrebările sale nu ocolesc terenul alunecos al divergențelor sau al controverselor și discuția între specialiști se desfășoară în fața cititorului ca în prezența unui spectator privilegiat, cărui i se oferă, direct, esențialul. Lipsite de arsenalul argumentelor textologice, de demonstrațiile care fortifică dar și îngreulează pagina tipărită, aceste dialoguri libere au avantajul pătrunderii directe în miezul dezbaterii, filtrează esențele și înregistrează cu finețe reacția umorală, instinctivă, a omului dinlăuntru specialistului care, la un cercetător exersat, echivalează aproape cu o dovadă. Tutorul acestor avantaje ale unui gen alert, din păcate puțin practicat încă la noi, li se adaugă adesea farmecul personalității interlocuto-

rului, spontaneitatea sa cuceritoare, im-
posibil de întrevăzut din pagina sobră a
studiilor sale. Un exemplu în acest sens
mi se pare ampla discuție pe care au-
torul o poartă cu una dintre cele mai
importante, mai fermecătoare și totoda-
tă mai nedreptățite exegete ale verbului
eminescian: doamna Rosa del Conte,
fost profesor de limba și literatura ro-
mână la Universitatea din Roma și au-
toare a unei cărți care a deschis o
epocă în eminescologie: *Eminescu o
dell'Assoluto* (1962). Tradusă abia acum
doi ani în românește de Marian Papa-
hagi — a cărui echivalare este omagia-
tă de autoare fără rezerve — și bucu-
rându-se de o primire foarte călduroasă
din partea specialiștilor străini, această
parte a fost puțin și tirziu cunoscută ci-
titorilor români; autoarea are toate
motivele să fie nemulțumită și chiar să
devină suspicioasă, bănuind în spatele
obstacolelor, familiare nouă, o adevăra-
tă conspirație: „În România, România
care ciopârțea cu nerușinare textele și
facea din *Impărat și proletar* o procla-

mație premarxistă, cartea mea a fost un
timp ignorată. Mai precis, a fost ascun-
să marelui public în folosul celor care,
puțin mai tirziu — profitând de un cli-
maț cultural mai destins — s-au servit
de ea din belșug... fără să o citeze! Nu
știu, bineînțeles, despre ce conspirație
concretă e vorba, dar nu e autor care să
nu fi trăit, înainte de 1989, penibila ex-
periență de a vedea scoase din textul
său anumite referințe sau doar nume,
chiar și în corectură, când posibilitatea
reparării sau a introducerii unei peri-
frază explicative în textul astfel mutilat
era minimă, ca să nu zic nulă. E foarte
posibil ca măcar unele dintre cazurile
care i-au întrecut dnei del Conte în-
dreptățița bucurie a recunoașterii de or-
din intelectual să fie rezultatul unor
astfel de intervenții; nu am eu căderea
să explic sau să scuz episoade în care se
găsesc implicate personalități de talia
lui Vladimir Streinu și poate și alții. Fi-
rească nemulțumire a autoarei, disting
intelectual care a cunoscut aici în țară
instaurarea noului regim și căreia i-au
fost oprite la vama fise de lectură sub
năstrușnică acuzație că ar fi însemnări
codificate cu caracter dăunător, ne lasă
însă cu atât mai puțin nădejdii că alt-
cineva decît cei care au suportat direct
vexațiunile și tirania mărunță, zilnică,
ucigătoare, a cenzurii și a „îndrumărilor”
în materie de cultură, ar putea în-
țelege ce a însemnat ea în cele mai
bine de patru decenii cît a durat cos-
marul, timp în care totuși a trebuit să
supraviețuim, inclusiv din punct de ve-
dere cultural, științific, literar. Dar
n-aș vrea să se înțeleagă că lungă și
captivantă intervenție a profesoarei Ro-
sa del Conte e scrisă în această tonali-
tate. Dimpotrivă, ea e dominată de
bucuria unei mereu proaspete întâlniri
cu textul eminescian, cu miracolul unei
poezii care nu se validează prin repe-
tata confruntare cu marile personalități
ale gândirii europene (fie Hegel, fie Hel-
degger), ci acestea i se luminează d-sale
în perspectiva verbului eminescian. De-
sigur, spune d-sa, aceste confruntări au
importanța lor, dar în ceea ce o prive-
ște, elementul esențial în înțelegerea
lui Eminescu a fost cel autohton: „a-
cest substrat, format din complexe sin-

cretisme culturale, i-a servit drept ele-
ment catalizator și i-a permis nu numai
să asimileze atât de rapid influențele
moderne (gîndirea occidentală), dar și să
le convertească în re-creații originale.
Intuiția humusului arhaic, format din
stratificări profunde și asimilări cultura-
le anonime nu a fost neașteptată și ful-
gerătoare. Este un gînd... care m-a în-
soțit întotdeauna, adică de cînd, aflată
în contact cu spiritualitatea voastră... am
auzit vorbindu-se de specific româ-
nesc...” Multe dintre sugestiile d-sale in-
dică posibile noi interpretări, unele a-
precieri se completează sau, dimpotrivă,
se opun altora din paginile volumului,
de plidă — iau un exemplu la întimplare
— cele privind interpretarea *Luceafărului*
 („vom găsi oglindită în el,
într-o extraordinară contradicție, o atit-
tudine bivalentă: de desperare și de or-
goliu... acel din rostit de Demiurg în fața
transformării în om... pentru a salva di-
vinul care era în el, împiedicînd esența
să se umilească...”), care vin în contra-
dicție cu judecata, nemiloasă a profeso-
rului George Munteanu, dintr-o altă in-
tervenție substanțială și plină de perso-
nalitate, acesta considerînd că „unul din
punctele nevralgice ale eminescologiei
este anume interpretarea (hermeneutică)
Luceafărului: poemul... suscită pînă azi
dezbateri dintre cele mai controversate,
rămînînd în continuare scutul tînuiitor
de semnificații în care se frîng mereu
lăncile don-quistotești ale exegetilor...” În
continuarea marilor sale construcții exe-
getice, G. Munteanu expune noi idei sau
rela și dezvoltă idei mai vechi ale cer-
cetării sale, pline de interes cel mai a-
desea, cum e cazul proiectului de resti-
tuire și interpretare a teatrului emines-
cian, bazat pe convingerea unei evoluții
tipologice, de la aceea schilleriană la
cea shakespeareană, altelei totuși oare-
cum deconcertante, cum e cea referi-
toare la raporturile poetului cu Junimea
și ipoteza criticului că acesta „a fost
băgat în clinica psihiatrică în mod voit,
căci el trebuia scos din viața publică...
Nu-i exclus ca Maiorescu să fi distrus
unele documente care compromiteau Ju-
nimea (?) etc.” (p. 155). Intervenția pro-
fesorului Eugen Tudoran anunță inten-
ția reluării studiilor sale într-o perspec-
tivă integratoare, cea a Ioanei Bot res-
tituie înaintașilor și profesorilor genera-
ției sale, respectiv neuitatei Ioana Pe-
trescu, statutul unor adevărați înnoitori și
promotori ai revenirii la esența fenomene-
lor, la cerințele moderne ale discipli-
nei, mărturiile regretatului Edgar Pa-
ou reiau o problemă esențială a cerce-
tării, respectiv hegelianismul sau anti-
hegelianismul poetului, și multe altele
care nu pot fi nici măcar trecute în re-
vista aici, deși foarte importante, dato-
rate dnei Zoe Dumitrescu-Buşulenga, și
nerilor traducători Libuse Vajdova, Su-
niya Haruya, Brenda Walker și în ge-
neral unul și de personalități dintre
cele mai interesante precum profesorii
Paul Miron, Samuel Domokos, Iuri Ko-
jevnikov, Elsa Lüder, J.L. Courriol, Ir-
fan Ünver Nasrattinoglu și mulți alții.
Cartea lui Mihai Cimpoi trebuie citită
neapărat, și nu numai de eminescologi;
ea prezintă nu atât un bilanț al cercetării,
cît mai ales — așa cum și titlul său
arată — un program pentru viitor.

Mircea Anghelescu

* Mihai Cimpoi, *Spre un nou Eminescu. Dialoguri cu eminescologi și traducători din întreaga lume*, Ed. Hyperion, Chișinău, 1993, 287 p.

povestea vorbel

«Mușamalizare»

Un verb foarte des repetat în ultimul
timp (în legătură cu afacerile dubioa-
se, cu corupția, anchetele și scandalu-
rile ei) pare să-și fi pierdut caracterul
familiar cu care îl înregistrează aproa-
pe toate dicționarele noastre. (*A mușama-
liza și mușamaliza* (infinitivul său
lung devenit substantiv) au intrat în
limbajul standard și chiar în discursul
oficial. Atenuarea mărcii stilistice a
fost precedată de „opacizarea” cuvîn-
tului, utilizat curent fără a se mai face
legătura cu etimonul său: *mușama*,
Substantivul (de origine turcă) *mușama*
(pl. *mușamale*) circula astăzi doar cu
sensul concret de „pînză impermeabi-
lă”, în vreme ce *a mușamaliza* înseam-
nă „a ascunde, a acoperi o acțiune re-
probată”. Verbul este interesant nu
atît prin rapida sa desprindere de sur-
să, cît prin vechimea relativă a atestă-
rilor sale: e un derivat produs prin
atașarea sufixului neologic *-iza* la o temă
mai veche în limbă; alături de
tripturist, de exemplu, el pare a sem-

nala începuturile unui procedeu frec-
vent azi mai ales în limbajul presei.
Sufixe moderne (*-iza, -ist, -ism*) for-
mează, adăugate unor teme arhaice,
populare, familiare etc., derivate cu
sens ironic. Din păcate, atestările din
dicționarele noastre fiind mai mult in-
timplătoare, nu se poate stabili cu oa-
recare siguranță unde și cînd a apărut
verbul *a mușamaliza*: *Dicționarul lim-
bii române* (editat de Academie) reia
înregistrarea din Tiktin (1906—1912) —
pentru a sări apoi direct la un citat din
presă, din 1954.

Deși nu e conștientizată de obicei,
legătura între ideea de ascundere și
numele unui obiectiv folosit ca înveli-
toare pare să se stabilească destul de
simplu. Derivarea verbului *a mușama-
liza* din *mușama* ar fi întemeiată pe
metafora „învăluirii”, „acoperirii”. La o
privire mai atentă, lucrurile se comp-
lică, distanța semantică dintre cele
două cuvinte nefiind perfect acoperită
de sensul pe care îl aduce în limba
română sufixul *-iza*. De fapt, între
substantiv și verb există o verigă de
legătură esențială: locuțiunea, azi ie-
șită din uz, *a face mușama*. E limpede
că verbul nu s-a format direct de la

substantiv, ci din această locuțiune, pe
care a înlocuit-o cu o formă mai mo-
dernă și mai economică. Locuțiunea
a face mușama (un lucru, un fapt) este
înregistrată în studiul din 1900 al lui
Lazăr Săineanu despre *Influența orien-
tală asupra limbii și culturii române*
și în dicționarul lui Tiktin (vol. II —
1906—1912) — exact cu sensul pe care
il va prelua *a mușamaliza*; citatele
din Alecsandri și Xenopol confirmă
circulația construcției în epocă. Mai
mult: la Alecsandri, locuțiunea apare
în „cîntecul comic” *Gură-Cască, om
politic*, într-un context perfect echi-
valent celor actuale ale lui *mușamaliza*:
„Ca și cu grănicerii cei doi... știți... ce
dracu! oameni sînt și ei... Adică greu
era să se fi luat niște măsuri econo-
micoase pentru ca să se facă lucru
mușama?” (*Opere*, V, 1977, p. 124).
Motivarea semantică a expresiei, doar
sugărată de Săineanu (prin definiție),
e explicitată de Tiktin — care îi pre-
supune ca sursă gestul de a ascunde un
document sub mușama biroului. In-
terpretarea nu e tocmai congruentă
cu sensurile contextuale pe care le
poate avea verbul *a face*. În *Stilistica
limbii române* (ed. a II-a, 1975, p. 292),
Iorgu Iordan remarcă dificultatea de a
explica locuțiunea — „Oricum ar fi,
formula pare «neregulată» din punct
de vedere sintactic: de ce *a face mu-
șama*? Căci actele nu se transformă
în *mușama*” — și sugerează câteva
alte căi de înțelegere (prin proprietăți-
le mușamalei, care „prezintă avantajul
că se poate spăla, ușor și imediat, de
toate murdăriile”, sau prin echivalența
cu *a face cocoloș*).

Dicționarul academic (litera M, 1965
—1968) include sub cuvîntul-titlu *mu-
șama* încă o locuțiune, atestată de I.
Zanne, în *Proverbele românilor* (III,

p. 252): *a rămîne lucrul mușama* —
„a rămîne lucrul curat”. Probabil că
cele două locuțiuni erau inițial foarte
apropiate ca sens, precum multe altele
în care variația *a face* — *a rămîne* co-
respunde diferenței dintre cauzativ și
necauzativ: *a face paf* (pe cineva) și
a rămîne paf. *A face mușama* ar fi în-
semnat, în acest caz (care ar confirma
sugestia lui I. Iordan) — „a face să
pară curat, în regulă”, expresia apro-
piindu-se de *a scoate* (pe cineva) *bas-
ma curată* (*basma* fiind, de altminteri,
tot un cuvînt de origine turcă — și tot
numele unei varietăți de pînză). Pere-
chea *a face mușama* — *a rămîne mu-
șama* (cu referire la situații) ar cores-
punde mai răspînditelor *a scoate bas-
ma curată* — *a leși basma curată* (cu
referire la persoane). De altfel, cita-
tele de mai sus permit și o altă inter-
pretare sintactică: cu *mușama* ca de-
terminant pentru *lucru* — (*a face*, în-
tr-o anumită situație) *lucru mușama* —
adică „neted”, „curat” (vezi și „a lucra
curat”). Chiar dacă așa se vor fi în-
țeles lucrurile la început, e evident că
în timp locuțiunea a fost reinterpretată.
Construcția *a face mușama* a fost
pusă în legătură tot mai mult cu as-
cunderea, cu acoperirea (funcție de alt-
minteri esențială a obiectului *mușama*):
în fond, un lucru e „spălat” de învi-
nării făcînd să dispară scandalul din
jurul său. În istoria incertă a expresi-
iilor familiare, neînțelese de toți vor-
bitorii, asemenea remotivării se petrec
adesea (a se vedea, de exemplu, a că-
dea pe bec — care devine chiar, pen-
tru a se potrivi noii explicații, a călca
pe bec).

Soarta cuvintelor rămîne însă impre-
vizibilă: pe cît de viabil s-a dovedit
a mușamaliza, pe atît de definitiv s-a
pierdut un alt derivat cu sens ironic
din aceeași familie, atestat de dicțio-
narul lui Tiktin: *mușamalist*.

Rodica Zafiu

corneliu antim

6 poeme din ciclul «REVOLTE FĂRĂ MINE»

(Nici mușcătura lupilor
mai crudă nu-i)

De-acum ghiocelii pădurii miros a singe.
Drumurile toate nămețite-s în spațiu timpurie.
Încotro, pelerine, cit ciopoarele vițoroase ale micilor
ingenunche sub indiferența hlamidă a celorlalți ?
Nici mușcătura lupilor mai crudă nu-i
ca nepăsarea sfidătoare din privirea vinătorilor.

În ochiul tunului
niciodată lacrima nu-și va rotunji cristalul ;
pe buza tunului,
niciodată floarea de caolin a zimbetului ;
pe trupul tunului,
doar inima de erou al speranței
cu miros de adolescent...

De-un timp, ghiocel de rubin
înandă omătul,
ca și cum sub pământ
armia ingerilor mistuită-l de zarva înfricoșătoare
a nunților însingurate.

(Enigmaticele cete
ale celorlalți)

Te-ai ridicat deasupra morții, cum
firul de păianjen al utopiei
peste-un trup răstignit.

Chipul tău, sfidătoare, purta ridul inocenței —
cimp de petunii malaxorul șenilei —,
cind dincolo de vămile stihiei
cu flamura ta găurită ai răzbit.

Aproape victoria, departe, triumful !

La răspintii, enigmaticele cete ale celorlalți
cvadrila timpului terecau și-n singeroase turnururi
nemiloasa vinătoare a pruncilor trimbițau.
Ca și cum iarba primăverii de potopul înghețat
al zăpezilor ar putea fi ucisă !

Acum ești printre noi, ai domă rugăciunii
în templele disperării,
abia bănuită printre neguri și neliniști,
mai caldă ca mierea candelă într-o chilie,
mai adinecă decât nădejdea ntre eremiți
și mai aievea ca ziua
din ieslea nopții
plămădindu-se.

(Războiul de unul singur)

Zgomot și furie
între tampoanele orelor cu nervii întinși în sorburile
vintului, ca șinele vibrând asurzitor sub orizont.
Zgomot și furie
părăticul cuvintelor între maxile și jocul alb al
batistei

În golful ochilor pindit de marea vineție a
zgomotului și furiei,
ce din colbul înmiresmat al copilăriei ne-a alungat
între zidurile marelui oraș ;
mai orbi și mai stupizi decât
zgomotul și furia
din care s-a născut, ai domă monumentelor inutile
: eroilor necunoscuți,
războiul de unul singur împotriva tuturor !

(Aici totu-i făgăduință)

Cine m-ascultă în cubul acesta de aer, proiectat
deasupra mărilor de mercur ale omătului ?
Iată-mă legănat de obscure esențe vindecătoare la
sinul nemuritor al munților, crescut din mine
însumi ca un polip de suferință și însingurare.
Pînă deznădăcinat din țarina deșerturilor primordiale
— acelea numai de el înțelese, numai de el
pătrunse...

Aici totu-i făgăduință ! Delfinii binelui mă lîmbie la
halucinante jocuri în marile, lunaticile tătăzuri
înghețate. Dar cine să stăvilească inerta corabie,
a revoltei, ce încă ne poartă din furtună-n furtună,
departe de țărături și golfuri primitoare ?

Mereu pe cimpuri mișcătoare îmbrățișînd gîturile
suave și netede ale armelor, țintim pînă la
istovire către un orizont, din care n-a crescut
niciodată nimic, decât fantoma suspendată a
propriei făpturi.

(Prigonitul)

„We must learn to suffer more“ (T.S. Eliot)

Să ieși din ieslea în care abia te-ai născut, cu boa-
rea zimbetului împietrită pe chip, ca un giulgiu al

deznădejdii și să despici orizonturile cu spînzii închi-
pării încercînd să afli unde-i binele, unde-i ade-
vărul.

Ce rătăcire mai mare poate fi decât fuga din sine ?
Prețul libertății prea greu și-apașă respirația și ca
fumul de iască te risipești în turburea ogîndă a in-
singurării.

Scîncețul nimeni nu-ți înțelege, asemenea gîndurile,
Ele, învăpăiatele, mușcă din vastități ca dintr-o azimă
aburidă și-n aluritoare migrații se pierd, ai domă pă-
sărilor crucificate în zbor perpetuu, departe de culburi.

În candelă speranței lumina pieri. Semn greu peste
vinovata suflare a celor din icoane alungați. Unde-s
minții cu-nspumegatul lor neastîmpăr sfidînd depăr-
tarea și tainele toate ce ne-nconjoară ? Sau nimeni nu
vede lupii tineri dormitînd, precum ciinții de pază, să-
tui pe sub streșini !

Copile al meu, atînge-mi coasta singerindă, și-n fo-
cul privirii lasă-mă să mă mistul ca-ntr-o cădere pu-
rificatoare. Vin din neîndurătoare bătălii, cu flamuri
zdrăntuite peste pustii redute, în care nici umbrele nu
mai coboară sub ucigătoarea lumină. Doar hermina
visului mai îmbracă, arar, trupul meu ostenit de prinț
al suferinței.

Să nu mă ntrebați de ce-n ieslea-n care m-am nă-
scut nu pot rămîne decât asemenea păstorului prigonit
de propria-i turmă.

(Spuza)

„Nu dați cele sfinte cîinilor, nici nu aruncați
mărgăritarele voastre înaintea porcilor ; ca nu
cumva să le calce în picioare și, întorcîndu-se,
să vă sfîșie pe voi !“ (Matei, 7,6)

Mari petreceri de puhoale pe ulițele lumii în des-
fri, la gît purtînd colierul de mătase-al libertății și
multicolore penaje peste asudatele frunți ale luptă-
torilor. Dezmăț al trupurilor înfierbîntate și rostogolire
de strigăte în țărîle largului — numele vostru este
Gloria !

Ca de-o divină licoare privirile celorlalți rătăcite-s
în rălbătica preumblare.

Slobode apele-au lăsat spuza amară a zlelor în a-
murgul furtunii, eroi descuși cu chipuri schimonosite
de zbaterea veșnic infometată a speranței. Ei sînt pri-
mii veniți în fața bucatelor, ei, temuta armie a ano-
nimilor ! Ca la nunta din Caana Galileii s-au înfrun-
tat : mareași ai lingușelii și înșelăciunii ; comandori
al Ordinului Marelui Veghetor ; poltroni de rasă și
dezmosteniți ai soartei ; borfași și speculanți ; gâinari
și sforari ; purtători de cutremurătoare zvonuri și de
vorbe ticluite ; mari mutilați de moravuri și virtuozii
ai cărților măsluite, popor de iude și necredincioși,
iată-i laolaltă cățărași în strănele puterii, poleindu-se
cu însemnele de recunoștință ale inocenților dimprejur.

Cine să le frîngă trufia, jocosă flamură nălțată dea-
supra junglei lor umanitare ? Cînd ignoranța porun-
cește, teama și uluiala oficială-n agorele demosului/
plebei. Ca și cum o revoluție ar fi o hlamidă întoarsă
pe dos, coroana de speranțe a lumii sub cizmele vic-
torioșilor de-o zi dîndu-se de-a dura !

Nicînd ca acum, în evul marilor conquiste, învin-
gătorul n-a trăit mai dureros obida drept iniția și
dălnuitoarea răsplată a jertfei de sine !

CĂRȚILE SĂPTĂMÂNII

Tineretea este cu adevărat, indife-
rent de unde ar fi preluat citatul, o
primăvară a frumuseții. Ai noștri ti-
neri, săracii de ei, nu au 814 dolari de
frum ca să învețe „la gît cravatei cum
se leagă nodul“ chiar de la Paris.

De altfel acest poem e un moment
de eclipsă al geniului național pe care
numai răscolitorii de postume l-au
scos prea în față.

Ai noștri tineri (mă mai număr oare
printre ei acum cînd arborez prefixul

3 al telefoanelor internaționale ?) sînt
săraci. Săraci și umiliți. Unii se sinu-
cid, dezamăgiți. Alții devin poeți ceea
ce echivalează pe așa vremuri cu o (a-
proape) sinucidere. Alții scriu chiar și
piese pe care teatrele cele mai galona-
te și mai intrate în Europa își permit
să le joace fără a le plăti, crezînd po-
ate că incurajează astfel dramaturgia
autohtonă sau așteptînd, după multe
tămii, și sufletul revigorant al unui
proces cu scandal public, de nu cumva
focmirea de către blajinul autor a unor
mardelași care să-i acorde o mică ră-
corire morală în locul beneficiului ma-
terial promis și neonorat cu acea mito-
cânie care ar trebui să facă pe oricine
oriunde (la Edinburgh, Milano, Craiova
sau Ghimpași) să roșească mai mult
de o secundă.

Deci, revîn, unii tineri devin poeți.
Și-ar fi spre cinstea lor dacă, mai
înainte, ar avea curiozitatea să frec-
venteze ultimele locuri rămase relativ
neatinse de furia destrucției neocomu-
niste — bibliotecile.

clu sătesc, aceeași rătăcire orgolios-ca-
lofilă : „Buzele-n flăcări ar fi evapo-
rat / buzele mele marine“. Carmen Că-
lugăreanu este desigur o elevă cu note
mari la română care-și închipuie naiv
că locurile comune ale poeziei medio-
cre de album sînt mari găselnițe onto-
logice. Vinovații sînt cei ce-o încura-
jează pe acest drum, pentru sine ne-
rămînînd de acuzat decât lipsa de lec-
turi. Nu-i musai ca orice adolescent
care scrie despre cai verzi („din verde
/ nu poți pleca / decât călărînd un cal
verde“) să primească pe loc investi-
tura de poet. Nu i se face nici un ser-
viciu. Unde sînt, Doamne, judecățile
crîncene ale „Cenaclului de luni“ sau
ale „Universitasului“ ?!

Victimă inocentă a iluziilor sale,
autoarea, de-ar avea timp să se reci-
tească puțin, n-ar fi greu să se convin-
gă de faptul că un text precum Oră
(„Ora plînge după oră. / Ea face femi-
ninul doră.“) este o jalnică aberație.
Politetea obligatorie mă îndeamnă să
nu stărui asupra unor pasaje care ar
fi foarte ofertante pentru o critică psi-

hanalistă și foarte nefavorabile poetei.
Puțin autocontrol !

În final, un citat din poemul „Blues
jeans“ (cu observația că se spune „blue
jeans“ pluralul fiind doar al substan-
tivului, lucru pe care, dacă autoarea
nu-l știa, redactorul cărții, prietenul
meu N. Tone, trebuia să-l îndrepte dis-
cret) : „Mi-am lipit gîtul / de foaia
ochiului tău“. Un argument în plus că,
departe de a fi un pas izbit, debutul
pretimpuriu al lui Carmen Călugărea-
nu poate avea urmări nefaste asupra
unei eventuale cariere literare viitoare.
Să sperăm că nu va fi cazul (de urmări
nefaste, nu de carieră).

Valentin E. Busuioc
POEME
Editura Muntenia

În poezia lui Valentin E. (?) Busuioc
frapă o neconcordanță. Autorul, a-
flat la primul volum, are o rutină evi-
dentă, un control foarte bun asupra
materialului cu care lucrează și totuși
este complet descoperit în fața citito-
rului : inactual, nespectaculos.

Poetul știe ce este și cum se face
poezia și totuși se încapăținează să ră-
mină la metodele sale artisanale ca
un socotitor orgolios expert în abace
care ar ignora calculatorul electronic.

Autorul e astfel condamnat la izola-
re și, pînă la urmă, la dezinteresul pu-
blic prin propria sa voință. Va scrie
poeme într-un singur cuvînt, haiku-uri,
va fi poate mulțumit de sine dar nu
va comunica. Și-atunci, de ce un vo-
lum ?

Valentin Busuioc e un caz stra-
niu dar nu singular. Un mod de a
concepe poezia la care-l duc, poate,
filoanele orientale ale scrisului și con-
cepției sale dar care, din punctul meu
de vedere, nu prezintă decât interesul
unei curiozități de muzeu. De altfel
poetul are și destule candori amenda-
bile : „Omul nu e născut / ci făcut.
/ din iubirea lui Dumnezeu“.

Horia Gârbea

Carmen Călugăreanu
CREDEȚI-MĂ CĂ SUFLETUL DOARE
(debut)
Editura „Vinea“, SC Facla nouă SRL,
1993.

Sufletul îl poate dura nu doar pe
sensibilul poet ci și pe recenzentul o-
bligat să scrie atîtea lucruri lipsite de
amabilitate la adresa unei debutante
de numai 18 ani (conform prefeței
semnate de Constanța Buzea). Nici
n-aș face-o dacă situația lui C. Călu-
găreanu n-ar fi simptomatică. Un vo-
lum elegant tipărit, o prezentare bogă-
tă în epitețe flatante și, dincolo de ele,
un vid exasperant care face și aici, ca
în tot ce se înfîșlează în jur, esența să
difere dramatic de poleia aparentă.

Iată : „Ploaia este o coamă de cal“,
„O herghelie de mînji i-a năpădit si-
nul“. Toate textele au aceeași lipsă de
tensiune, aceeași platitudine de cena-

IRINA MAVRODIN

Interviurile
Luceafărului

1) Stimată doamnă Irina Mavrodin, Republica Franceză v-a acordat de curând decorația „Chevalier des Arts et Lettres”, am înțeles, pentru întreaga dvs. operă literară și universitară. Ce reprezintă această distincție în Europa?

1) La această interesantă întrebare nu pot să vă răspund decât în mod oarecum indirect. Nefiind acordat de o instanță europeană, ci de una specific franceză, ordinul „Arts et Lettres” reprezintă, în plan european, mai bine zis printre celelalte distincții acordate de celelalte țări europene, ceea ce poate reprezenta „una dintre principalele decorații ale Republicii Franceze” (am citat din scrisoarea adresată mie în 22 iunie 1992 de către domnul Jack Lang — ministru al Educației naționale și al Culturii în acea vreme —, prin care îmi anunță că am fost „numită în Ordinul Arts et Lettres, cu gradul de Cavalier”).

În cuvântul său — rostit la Ambasada Franței, în 19 mai 1993, cu prilejul ceremoniei solemne, de înmănare a decorației și diplomelor — Excelența sa domnul ambasador Renaud Vignal a precizat că mi s-a atribuit această importantă distincție pentru tripla mea operă de: autor de poezie și eseu, de traducător al unor scriitori francezi în română și al unor scriitori români în franceză, și de profesor.

2) Dacă sunt bine informat, v-ați alăturat puținilor români care au obținut-o: Pleșu, Lișcanu, Pița. Există această decorație și înainte de război? Ce români au mai obținut-o? Bănănesc că în vremea comunismului nu ni se făcea o asemenea onoare.

2) Ordinul „Arts et Lettres”, „decernat francezilor sau străinilor care s-au ilustrat în domeniul artistic și literar” (citez după Dicționarul Petit Robert 2) a fost instituit în 1957. Nu știu dacă alți români — în afară de cei citați de dumneavoastră — l-au mai obținut. E posibil. Un lucru este sigur: în vremea comunismului, statul român trebuia să-și dea în prealabil acordul, să agreeze și el persoana vizată de statul străin ce acordă decorația, ceea ce falsifică total criteriile de selecție. Se ajungea de obicei la un compromis: erau decorați persoane ce reprezentau anumite funcții sau instituții culturale.

3) Există un anumit număr de decorații care se oferă doar unor personalități din Europa? Ce nume de rezonanță au avut această onoare? Se poate vorbi în acest caz și de anumite criterii politice pe lângă cele enumerate mai sus, culturale și universitare?

3) Din păcate, informația mea e cvasinulă în privința personalităților din Europa ce ar fi primit decorații importante. Cât privește criteriile politice, presupun că ele pot juca un anumit rol, în funcție de circumstanțe. Decorația pe care am primit-o este însă în esență ei și în mod declarat acordată unor personalități — francezi sau străini — ce s-au ilustrat prin creațiile lor în domeniul artistic sau literar. Pentru domeniul universitar și academic, mai specifică este decorația „Palmes académiques”.

4) Ce credeți că a impresinat în primul rând în activitatea dvs? Traducerile din limba franceză, eseurile, sau, pur și simplu, întreaga activitate culturală? Vă rugăm să lăsați modestia la o parte și să ne oferiți cât mai multe date.

4) Cred că v-am răspuns în esență la această întrebare când — în cadrul unei întrebări precedente — l-am citat pe domnul ambasador Renaud Vignal: desigur, întreaga mea activitate literară — traducerea, practică la un anumit nivel, fiind ea însăși creație literară — a fost distinsă prin decorația pe care am primit-o. Pe de altă parte, pot presupune că instanța franceză a fost sensibilă la faptul că cele opt volume de eseuri ale mele se aplică în mare măsură domeniului literaturii franceze, că, prin traduceri mele, am integrat spațiului cultural românesc opere ale unor mari scriitori francezi care nu mai fuseseră tra-

duse la noi sau a căror traducere trebuia din nou încercată, versiunea anterioară nefiind multumitoare (mă refer aici la Proust), că, de asemenea, timp de mai bine de treizeci de ani, am predat cursuri și seminarii de literatură franceză la Universitate, „cucerind” și „anexând” treptat noi și noi teritorii ale acesteia, unele dintre ele — aparținând mai ales literaturii moderne și contemporane — foarte problematice sau de-a dreptul inacceptabile, din punctul de vedere al ideologiei oficiale din deceniile al șaselea, al șaptelea, al optulea și al noulea.

Conceptul de relații literare franco-române, româno-franceze subîntinde întreaga mea operă, dându-i o unitate și un mod de a fi, care — presupun — nu puteau trece neobservate dintr-o perspectivă franceză. O altă caracteristică specifică acestui ansamblu: l-am realizat în mod nemijlocit, ca scriitor la masa lui de lucru și profesor față-n față cu studenții săi, și nu ca persoană pusă în fruntea unei instituții — editură, catedră universitară etc. — ce, prin specificul ei, ar fi putut promova relațiile culturale franco-române. O spun spre a-mi descrie acțiunea și nu spre a minimaliza meritele celor ce au acționat dintr-o poziție diferită, sau chiar opusă, dar în același scop. Dacă am condus o instituție, atunci această instituție am creat-o eu însămi treptat, pe măsură ce m-am creat pe mine însămi, această instituție am fost eu însămi.

5) Ați tradus peste 30 de cărți din literatura franceză. Care a fost prima, care a fost ultima? Ce dificultăți ați avut? Care v-a pus cele mai mari probleme?

5) Prima carte pe care am tradus-o din franceză în română a fost o amplă culegere de texte din opera Doamnei de Staël. Selecția textelor, prefața și notele îmi aparțineau, de asemenea. A fost o „comandă” pe care mi-a făcut-o editura ESPLA (actuala editură Univers). Colaborasem până atunci cu această editură făcând așa-numitele „confruntări de traducere”, muncă extrem de ingrată, cerând totodată o mare calificare. Am început să traduc cartea în 1965, iar în 1967 apărea. În „cariera” mea de scriitor a fost o dată memorabilă, pentru că ea mi-a marcat destinul. Reușita mea a fost, pare-se, așa de mare, încât din acel moment am devenit colaboratoarea constantă a editurii, pentru care am tradus foarte multe titluri, aproape toate, dacă nu chiar toate, în aceeași formulă: traducere + prefață + note + (eventual) selecția textelor. Alte edituri au apelat foarte curând la mine, cărora, de asemenea, le-am rămas colaboratoare fidelă (Meridiane și actuala Minerva) — pentru traduceri, mai ales.

Ultima traducere rămâne pentru mine — și probabil va rămâne în continuare, până la capăt — cea a operelor comple-

te ale lui Proust, serie ce a început să fie publicată de editura Univers în 1987. Ea are o poveste specială, fiind tot o „comandă”. Ideea de a publica o nouă traducere a ciclului românesc **În căutarea timpului pierdut**, o traducere a mea, îi aparține în întregime lui Romul Munteanu, director, în acea vreme (prin 1984), al editurii Univers, calitate în care știu cu toții cât de mult a făcut pentru cultura română. El mi-a propus totodată să structurez ediția pe volume și să fac întregul aparat critic (prefete, note și comentarii). Eu tradusesem și publicasem deja, în 1981, la Univers, un volum masiv de **Eseuri de Proust** (care va intra în noua ediție), ce se bucurase de succes.

Dificultățile traducerii literare sunt întotdeauna mari, indiferent de autorul tradus. Discuția trebuie purtată de la acest nivel în sus: nu există traducere ușoară, ci doar traduceri al căror grad de dificultate poate varia între: „foarte dificilă” și „(aproape) imposibilă”. În primul rând trebuie găsite un ritm, un ton, o culoare analoagă cu cele ale originalului. Până la aflarea lor poate să treacă un timp destul de lung de „exersare” pe text. Am avut totdeauna acest sentiment, tot mai conștientizat, extrem de acut cu Flaubert, cu Proust, dar, de asemenea, și cu Doamna de Staël, Doamna de Sevigné, Elie Faure, Blanchot, Aloysius Bertrand etc. etc. Uneori bătaia se dă la nivelul culorii lexicale, al unei virtuozități ce se manifestă cu precădere la nivelul cuvântului, alteleori se dă la nivelul sintaxei. În cazul lui Proust — îmi dau tot mai mult seama —, ea are loc la ambele niveluri cu aceeași intensitate, deși, la primă vedere, ai spune că problemele mari le pune doar sintaxa. Când este vorba de opere scrise într-o franceză acum în parte desuetă (mă gândesc în primul rând la Doamna de Sevigné, dar și la Doamna de Staël), trebuie să simți, ca traducător, la cel nivel diacronic al limbii-țintă (româna, în speță) trebuie să te situezi spre a obține „efectul de arhaic”. E o foarte subtilă chestiune de gust și de dozaj, pe care nu-mi propun să o dezvolt aici. Voi spune totuși că nu cu româna din secolul al XVII-lea trebuie tradus un text francez din acel secol. Paradoxal, dacă s-ar proceda așa, textul ar fi puternic conotat ca „românesc”. De aceea, „efectul de arhaic” trebuie obținut cu un fel de limbă hibridă, modernă (adică situându-se pe pallerul lingvistic contemporan traducătorului), și totodată „împănată” (e un fel de a spune, căci totul trebuie să se organizeze în sistem, într-un nou sistem, care nu este identic cu nici unul dintre cele existente, ci-) sugerează doar pe cel din limba de origine) cu arhaisme.

6) Ce mai aveți în perspectivă? Există câteva romane care ar trebui să fie cunoscute neapărat de către români? Care ar fi acelea și prin ce rezistă?

6) În perspectivă — și chiar imediată — mai am un eseu, **Mărserie (Literatură și hazard)**, pre câțiva ani la editura Eminescu, a un an în bun de tipar și, în sfârșit, pare, în ajun de apariție, care, îmi spune, e iminentă. Mai am, de nea, un volum de versuri, pe care pregătit pentru Cartea Românească traduceri, dintre care aș cita Bachelard (**Apa și visele**), predat cum un an la Univers, pre-am și mul, pregătit tot pentru Univers, **ma și Gomora** de Proust (al patrulea ediția critică în curs de apariție) nădăjduiesc, va vedea lumina tipărită spre sfârșitul anului acestuia.

Cât privește „romanele care ar să fie cunoscute neapărat de români și să impune cu adevărat nițiu în mod specific. Impresia mea rălă este că s-a tradus, în mare măsură, cam tot ce-l mai bun. Totuși mă gândesc bine, ar mai fi pe unele titluri, pe care nu le-aș numi spre a le putea propune cu mai sorți de izbândă editurilor cu care crez.

7) Ați tradus și din română în franceză. Ce anume? E o operație mai ușoară decât în franceză în română? De ce? Vi se pare că există o desincronizare a literaturii române față de marile literaturi din lume?

7) Am tradus, cum am mai spus multe ori, pentru editura franceză Sud (director: Hubert Nyssen), conduc colecția „Lettres romanes” **Romanul adolescentului miop și Gămură de Mircea Eliade**. Cărțile s-au bucurat de succes, iar traducea mea a fost remarcată ca foarte bună, numeroase cronici. Recunosc că e o satisfacție specială, căci mi se atasează, și într-un mod foarte viu — în țara, prin cititorii francezi —, o nouă competență la nivel performant.

Din punctul meu de vedere, adică bine zis, din punctul de vedere al competenței mele, nu aș spune că o mi s-a părut mai dificilă decât o metrică ei (traducerea din franceză în română). Operația este analoagă, atât ea, traducând în română, al o mare libertate creatoare, româna mai puțin rigidă — gramaticală — decât franceza. Departea de a lucrurile, această libertate le face dificile — paradox pe care nu-l accepta (înțelege) decât cel angajat experiența acestui tip de traducere, ceza, comporând structuri fixe, caracter obligatoriu deci mult mai roase, duce adeseori, parcă de la sine, cu condiția să o cunoști bine —, mai bună soluție. De aceea aș în să spun că nu o dată mi-a fost mai să traduc din română în franceză acest „mai ușor” este atât de relativ.

Nu cred că literatura română ar să fie sincronizată față de marile literaturi lume. Dimpotrivă, cred că literatura română a avut — începând din era modernă — vocația sincronizării, a a o are și probabil o va mai avea, mult: ea a avut în mod cert vocația să se constituie ca experiență de gardă — implantată prin reprezentanți (dacă nu i-am cita decât pe Tzara și Ionesco) în structurile occidentale care a lucrat ca un ferment. Creșterea, că literatura română e puțin cunoscută în lume — ceea ce lasă acest gust fad al desincronizării să vă șochez, dar vă voi spune că ratura română n-a devenit încă o „fă” exportabilă. Ea nu poartă încă „belul” care s-o împună editorului să. Acest „label” trebuie construit ab acum înainte, milimetru cu milimetru. Suntem însă prinși într-un cerc vicios pentru a construi imaginea de ma-

„produs vandabil” — căci în termeni aceștia se pune problema — și cu ma-
 „valoare” estetică” (conceptul de „va-
 re sigură”, pe care l-am auzit de mai
 te ori rostit în mediile editoriale
 ceze, ar acoperi probabil sfera: „va-
 re estetică, totodată vandabilă”) —
 nile găsiți în străinătate editorii dis-
 i să riște în alb, căci nici un „label”
 le garantează reușita; or, rareori a-
 enea editori pot fi găsiți. Pentru a
 ine valoarea literaturii noastre, ar tre-
 prezența ei pe „piața străină” să
 asivă. Lucrurile se complică și prin
 ea că literatura noastră excelează prin
 zle, iar poezia — mai ales cea care
 e deja consacrată — se publică tot
 puțin.

Credeți că există un handicap cul-
 l pentru autori români? Recurg la
 stă întrebare fiindcă suntem prea
 n traduși în Occident. Prin ce cre-
 eă am putea fi noi interesați?

În parte, v-am și răspuns. Totuși,
 e dumneavoastră întrebare imi su-
 ază câteva nuanțări. Nu cred că poa-
 fi vorba de un handicap cultural,
 potrivă, s-ar părea că scriitorul ro-
 m, intelectualul român în general, are
 ată cultural. Am avut ocazia să aflu
 a mulți străini că sunt uimiți de ni-
 l cultural, de vocația culturală a ro-
 lor. Această setă de cultură, româ-
 și-au potolit-o — așa cum au putut,
 lecturi mai mult sau mai puțin clan-
 ine — și în timpul jumătății de se-
 de dictatură comunistă prin care au
 ut. Cultura română a continuat să se
 rdeze — cu mari eforturi și riscuri
 ru indivizii care s-au angajat pe a-
 drum, editori și universitari, redac-
 de reviste — la marea cultură euro-
 ă. Scriitorii români au evoluat deci
 un context conexat — împotriva vo-
 l puterii — la tot ce era nou în cul-
 străină de valoare. Să nu uităm că
 istat, la noi, până și o nouă teorie a
 turii, foarte inventivă, originală, care
 convinsă, a jucat un rol decisiv în
 iția unor tehnici noi, uneori foarte
 nante, în poezie și roman, chiar și
 i. Toate acestea au fost o for-
 ecifică acestui spațiu românesc,
 ecție la dictatura comunistă. Ar fi
 ultiăm acest lucru!

Capul nostru, real, nu este, după
 rea mea, unul cultural, ci unul geo-
 ic, istoric, politic și probabil și psi-
 ic, care continuă să ne blocheze, în
 ie de același parametri.

ca să răspund și la cea de-a doua
 e a întrebării: cred că am putea fi
 esanți exact prin ceea ce suntem, ca
 atură tipologic situabilă în marea
 europeană, care depune mărturie,
 numai la nivelul semnificativului, ci și
 el al semnificativului (adică al struc-
 or: a existat un nou roman româ-
 istică un postmodernism româ-
 etc. etc.), despre fenomenele ce
 produs în această zonă a scriptura-
 l în lunga perioadă în care societă-
 românească a funcționat ca un spațiu
 entraționar. Din păcate, nimeni, nici
 nici în Occident, nu mai are timp
 ci răbdare să se aplece asupra unor
 enea lucruri și să le descifreze. Căci
 a ajunge la „senzaționalul” lor —
 e-ar conferi o șansă de a fi pu-
 trebuie o bună doză de aplica-

Intrevedeți o explozie balcanică în
 rii ani comparabilă cu aceea sud-a-
 cană ivită în urmă cu 15-20 de

Poate că această explozie s-a și
 as, dar nu suntem încă în stare s-o
 epem. După mulți intelectuali din
 , centrul culturii — și al literaturii
 a deplasat de mai multă vreme în

estul Europei. Imi amintesc că am avut
 acum câțiva ani o lungă convorbire cu
 Tzvetan Todorov, care susținea tocmai
 acest lucru. Noi înșine, românii, știm
 atât de puțin despre literaturile țărilor
 din imediata noastră vecinătate! De
 ce le-am cere occidentalilor să știe mai
 mult? Aici, în est, s-au trăit și se tră-
 iesc marile experiențe existențiale, expe-
 riențe abisale, experiențe-limită, cele
 care ar putea suscita o mare literatură.
 Revin la prima mea frază: poate că a-
 ceastă explozie s-a și produs. Dar, dacă
 nu circulă ca informație, dacă nu este
 preluată de mass-media, e ca și cum nu
 ar exista. Nu câștigă statut de adevăr în
 epoca noastră decât ceea ce intră în a-
 cest circuit. Imi veți spune că pun carul
 înaintea boilor? Reflectați puțin și veți
 vedea că, din păcate, așa stau lucrurile.
 Explicații însă există...

10) Conduceți deja colecția „Lettres
 roumaines” la editura „Actes Sud”, din
 Franța. Ce a apărut până acum și pe ce
 criterii?

10) Au apărut, cum v-am mai spus, în
 traducerea mea, două titluri de Eliade,
Romanul adolescentului miop și Gaudeamus.
 Criteriile: două cărți de valoare,
 reprezentative pentru literatura română
 și prin tematică și prin tehnicile nova-
 toare, semnate de un autor familiar de-
 ja publicului francez, ceea ce garantează
 că nu vor trece neobservate în librării și că
 vor lansa bine colecția. Micile amănun-
 te de senzație — manuscris pierdut și
 regăsit după câteva decenii, vârsta foar-
 te tânără a autorului — urmau și ele să
 contribuie la succesul de public al acestor
 două prime apariții. Așteptările edi-
 torilor au fost confirmate: cărțile s-au
 vândut bine și au avut parte de cronici
 multe și favorabile. Al treilea titlu, **Di-
 minețea unui miracol de Bujor Nedelco-
 vici** (carte care nu a apărut încă în Ro-
 mânia), în traducerea lui Alain Paruit,
 a fost aleasă oarecum pe aceleași crite-
 rii: roman de valoare scris de un autor
 deja familiar publicului francez. Număr-
 ul de exemplare vândute, precum și crite-
 ricile pline de entuziaste aprecieri au
 arătat că alegerea fusese bună. Al pa-
 trulea titlu: **Sărmanul Dionis și Cezara**
 de Eminescu, în traducerea lui Michel
 Wattremez. Cartea s-a vândut relativ bi-
 ne și a avut succes de critică. Să vă mai
 spun de ce am făcut această alegere?
 Am preferat proza, versurilor, pe de o
 parte pentru că versuri traduse se mai
 publicaseră, pe de alta pentru că tra-
 ducerea unor asemenea proze fantastice
 avea mai multe șanse de reușită și de
 bună receptare.

11) Aveți câțiva colaboratori români în
 această nobilă întreprindere? Ce v-ați
 propus să oferiți cititorului de limbă
 franceză? Credeți că le veți deschide
 ochii asupra unei literaturi puțin cunos-
 cută în lume?

11) Echipa mea e foarte mică, deoare-
 ce însuși numărul de titluri publicate e
 mic. Evident că mă consult cu unii cri-
 tici și editori români, dar, până acum,
 nu lucrez efectiv decât cu traducătorii
 pe care i-am numit (Alain Paruit și Mi-
 chel Wattremez). Probabil că în curând
 vor fi incluși în echipă și Ilina și
 Georges Barthouil.

Am planuri mari — scriitorii români
 clasici și moderni —, dar nu le pot încă
 dezvălui. Procesul de publicare s-a ince-
 tint, din cauza recesiunii din Franța, și
 nu vreau să anunț titluri și date încă
 înerte.

Dorința mea este să izbutesc să fac
 măcar ceea ce spuneți: „să le deschid
 ochii” asupra literaturii române, citito-
 rilor francezi în primul rând și, prin
 mijlocirea limbii franceze, poate și citi-
 torilor din alte țări. E un scop căruia
 i-am consacrat mari eforturi. Mă voi a-
 propia măcar puțin de el?

12) Paralel cu publicarea poeziei origi-
 nale, cu editarea multor traduceri, ați
 desfășurat o activitate universitară re-
 marcabilă. Cu toate acestea ceva s-a in-
 tâmplat cu dvs. la Facultatea de Franceză
 din București. Ne-ați putea vorbi despre
 aceste accidente mai pu în cunoștință în
 viața dv.? Ce a stimulat această expe-
 riență, din câte ne dăm seama, nu prea
 fastă?

12) În 1985, într-un context de presiuni
 psihologice, de vexațiuni, și în lipsa ori-
 cărei speranțe de a depăși gradul de lec-
 tor, am cerut — de fapt m-am conside-
 rat silită să o cer — pensionarea. E o
 rână profundă, ce nu s-a vindecat în ă,
 și despre care imi este încă greu să vor-
 besc mai mult.

13) Din surse apropiate — doar locuim
 în același bloc, — numărul 13 (și el a-
 dresa noastră) vă poartă noroc. De unde
 ați ajuns la această concluzie? Ce even-
 imente cu acest număr v-au fost favora-
 bile?

13) De multe ori am încercat și eu
 să-mi analizez raportul cu acest număr.
 A fost o vreme când socoteam că-mi a-
 duce ghinion și recurgeam la cele mai
 extravagante formule pentru a-l evita.
 La un moment dat — poate o dată cu
 mutarea în blocul cu numărul 13 pe
 care-l evocați —, am răsturnat raportul,
 în sensul că l-am „decretat” aducător
 de bine. De atunci mi se pare că întâlnesc
 peste tot coincidențe fericite.

Interviu realizat de
 Marius Tupan

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Patru „luceferiști” în 1959: Mihu Dragomir, Romulus Zaharia, Nicolae Tăutu, Dan Deșliu.

Virgil Duda cu gindul la
 Anchetatorul apatic

Maria Luiza Cristescu vă
 roagă să Nu ucideți fe-
 meile

Poezii la douăzeci de ani:
 Dumitru M. Ion

Mihai Dușescu fotografiat
 Când dă în floare liliacul

ZIDUL MARTOR

(pagini de jurnal)

25 iunie '83

Dacă aş mai scrie ceva despre satul meu de-acum, n-ar mai fi **Epitaf-ul**, idealizarea satului, plângerea de sfârşit... Ar trebui făcute anchete sociologice, ar trebui scrise studii ştiinţifice (care să nu mai păstreze ofuri şi sentimentalisme); care să urmărească mutaţiile, degenerescenţa civilizaţiei satului, înstrăinarea, des-fiinţarea.

Până şi oamenii mai în vârstă, cunoscuţi de mult sau rude îndură senini, ba chiar fericiţi, această nouă dezrădăcinare: lucrează la partid (gospodăria de...), ca zilieri. Nu mai au pământ, nu mai au pădure, nu vor mai avea nici dreptul la pensie, de la colectiv, dacă nu mai muncesc acolo. Zilieri pe propriul lor pământ.

Satul e plin acum de „viiturile“ noi stăpâniri de aici, gospodăria de partid, moşia. Nişte amărâţi de proletari agricoli, zilieri, sezonieri, purtaţi încoace şi încolo de vântul neaşeşării. Seara umplu localul bufetului, se îmbată, au adus în sat narăvurile, uşorul plevei, gunoii social.

Nişte tineri care n-au reuşit să treacă cele 8—10 clase obligatorii, au ajuns praşitorii partidului.

— Nişte săracani, moldovenii ăştia! — zice nu ştiu cine, dispreţuitor. Floreştenii noştri se fac a nu şti că fiii lor sau fiicele, la fel de fără căpătâi, ajung salahari pe şantiere sau palmaşi pe la cine ştie ce ferme — poate chiar în Moldova. Ce vrei, ţara e mare ai unde să-ţi ascunzi mizeria, de ochii şi urechile satului.

M-am întâlnit cu vecinul — fost vecin; băiatul lui cel mic a dat bacalaureatul la Călăraşi (Călăraşul are acum şi un liceu metalurgic, pe lângă Combinatul siderurgic).

„A căzut la examen, zice vecinul. Pă toţi i-a lăsat, un ă'a venit de la Institutul pedagogic de la Galaţi. A avut ordin să-i lase, să rămână toţi muncitorii... Sigur, de ce să se mai salte şi alţii, acum regimu şi-a făcut suma şi-i lasă pe ăştia de la ţară să fie tot robii pământului... Da io nu mă dau bătut. Bacalureatu' îl ia el în toamnă şi pă urmă îl bag eu pă undeva — în miliţie, în securitate...“

Vecinul ăsta nu mai e ţăran de mult — locuieşte încă în sat, dar a lucrat pe şantiere, în industrie, este de mult un dezrădăcinat. Are mândria lui de om ajuns, cum să-şi lase băiatul simplu muncitor? Şi singura porţiţă de scăpare din sat — de la sapă sau de la fabrică, este să fugă, să se salte, adică, în funcţia de paznic al partidului. Nici o problemă de conştiinţă (cred că vecinul Ion n-a ştiut niciodată ce-i aia).

O carieră bănoasă, uşoară — mai zice — poţi să-l bagi în aia a mă-sii pe şef şi poţi să-l şi păzeşti, că leafă bună primeşti!

...Nu, n-aş mai putea scrie azi un bocet al acestui sat. Satul de acum e altul. Altul era acum treizeci de ani, altul acum 15—20 de ani. Şi altul, azi. Stăpânirea comunistă i-a învăţat pe ţărani să fure, să mintă, pentru a supravieţui. Indiferenţa lor faţă de pământ, nepăsarea (fuga oriunde, numai la munca pământului să nu rămână), fidulia asta cretină, de ajunşi — dar trăind tot în mizerie; lipsa oricărui suport moral, înstrăinaţi unii de alţii, nişte străini ai satului, nepăsători la tot ce se întâmplă azi, asta sunt.

9 iulie '83

Şi mai pe urmă, mergi să-ţi tunzi ciuful de ciuf, de huhurez — o stratajagă pentru zilele deşertice. Îţi execuţi părul măcar, dorind ghilotina. Cum stai în faţa unei oglinzi şi-ţi priveşti capul plutitor, desprins, pe tipsia

imaginată a gulerului alb, de ceremonii. Şi-ţi vezi de foarte aproape, ridurile şi gâtul — vrej dizgraţios, şi te cufunzi în cearcănele pline de apă vi-neţie şi ochii sumbri, încercând un surâs chinuit, sub ochii atenţi, cercetători ai „doamnei cu foarfeca, sevara coasa...“. I-ai cere iertare că eşti tristă şi îmbătrâneşti, că eşti înfrântă şi nu faci nimic, nu te fardezi măcar, să salvezi aparenţele.

„Faţa cu puţin suliman / mai face un ban“, zice doamna glumeată, amuzându-se răutăcios, cu sentenţele ei ironice... Şi când eşti gata, în fine, mutra priveşte din oglindă, iar bătaioasă, semeată, gata „să ia de la capăt, bătălii pierdute şi viitoare“ (vezi **Autoportret — cap tuns**). Dai un bacşiş doamnei executoare şi ieşi în stradă, în ziua care-şi continuă marşurile pentru supravieţuire şi fericire personală (sic!).

Disperare, ce loc ocupi tu, între atâtea abstracţii invocate zilnic, între atâtea imperative contemporane?!

22 iunie 1983

De la o vreme iar sărbătorim: 18 ani lumină, Epoca Cea... (eroicul, genialul fiu al poporului, plecaciune, recunoştinţă, slavă...) Şi această gâlgăiţă de fericire şi entuziasm unanim, va ţine

până la 23 August; şi de acolo încolo ne vom pregăti pentru sărbătoarea republicii, prilej de osanale tot pentru sacrii conducători... Şi pe urmă, Doamne, pe urmă vom da pe brânci să facem numărul 1, festival, dedicat zilelor de naştere ale conducătorului şi conducătoarei, şi potăile şi nuliţiile şi versificatorii la comandă, vor fi asaltaţi de toate redacţiile şi vor câştiga foarte bine, faţă de toţi ceilalţi, sărăciani demni, inabordabili. Şi textierii consacraţi vor da ode şi imnuri dedicate sfintei familii: „domnului ţării“ şi „mamei fiilor ţării“ (am citat titlurile sau versurile unora şi altora, nu am inventat!).

Şi cu cât ne înecă mai mult disperarea, cu cât suntem mai încolţiţi de frică şi sărăcie, cu atât creşte tonul laudelor, atinge neruşinarea, idiotizarea la scară naţională. Ura noastră trebuie să fie pe măsura osanalelor ca un blestem, cât osanalele!

Aastă seară trebuia să fie un program al televiziunii poloneze. Văd că l-am ras din program — dau în loc o poli-ghie, o laudă mondială. Aşa că nu mai deschidem televizorul nici astă seară.

Lehamitea devine sufocare, groapa în care te baţi cu capul de pereţi, urli de unul singur. Mi-e teamă că următorul lor pas va fi al reprimărilor şi că vom trăi şi la bătrâneţe, hăituiala din tinereţe. Pentru ca nici o generaţie să nu scape teafără şi nici măcar copiii de-acum să nu scape nepedepsiţi că s-au născut aici şi azi.

23 sept. '83

Demult, într-o copilărie a scrisului, volumele se alcătuiau ca mozaicări mple, decorative — poate alcătuiau desen, un degradat colorat, poate se armonizau prin sentiment, printr-un motif dominant — ciclurile volumului erau singura „construcţie“.

Ideea unică, polemică, acest fel (al nostru) al meu, de a fi contemporan; colţisorul, caninul, nervul căutat, mai ales. Dacă aş mai scrie înşiririi de priveşti frumoase, de sentimente pito-reşti, mi s-ar părea că-mi trădez convingerile, crezul poetic. Sigur, nu am putut renunţa cu totul, la poemele decorative — de umplutură, de repetări. Nu ştiu dacă voi ajunge vreodată la alcătuirea unui volum în care nimic să nu fie grabuit, în care să nu mai fie loc pentru acele hatăruri pe care le fac — mie sau redactorului sau cenzo-rilor (când învăluu caninul în surâsul roz al gingiei, această „fotogenie poetică“ pe care o mai cauţi, conştient sau inconştient, în faţa teleobiectivului oficial...).

Şi, dincolo de aceste ziduri, de masa lucrului tău părănd gratuitate, lux, e lumea, sunt alarmele, chinul existenţei, suferinţele, iluziile, mizeria, disperările...

Dar tu scrii, scrii „să nu te găsească moartea stând“ — cum spunea biata mama; scrii, cum ţi-ai ara ogorul, ţelina asta uscată de loc şi iar înviind puţin de ploaie, de lacrimi; şi iar îndurându-ţi frigul, povara — cum să te aperi altfel de spaime decât trăindu-le?

Tot septembrie '83

Luni — una din insuportabilele zile de luni. Nu sunt în stare să mai lucrez, nu sunt în stare de nimic, de la o vreme mi-e urât, mi-e îngrozitor de urât; parcă sunt un animal dresat apatic — poate să-mi ofere dresorul orice răsplată — şi zahărul, şi zăhărelul — eu aştept tot cravaşa să mă trezească, să mă ridice din cuşcă, nu am încredere în zahărul-zăhărelul răsplatei, nu cred în bătrâneţea dresorului, dresorii nu îmbătrânesc niciodată, dresajul este continuu (este „viaţa obligatorie“, cum spune poetul).

Dar eu nu mai sunt în stare, azi, să răspund nici la cravaşa, nici la dulcea răsplată, nu vreau decât să dorm „să uit, să visez, nu mă mai ating nici aplauzele, nici huiđuielele arenei, nu vreau decât să dorm.“

Dar când eu însămi sunt şi dresorul şi dresatul? Şi dacă dresorul din mine se trezeşte, cu pretenţii asupra fiarei dresate?

Dar dacă peste dresorul eu, mic şi cu pretenţii, se află dresorul cel mare, Fiara?

29 septembrie 1983

Aastăzi, Prof. Iorgu Jordan împlineşte 95 de ani. Ieri i-am făcut o vizită să-l felicităm (împreună cu Gina T.).

Am reţinut două observaţii ale sale, obosite-amare: spunea despre frica noastră, în contextul contemporan (cred că era vorba de academie şi de situaţia de acolo, în ultima vreme) despre „Frica mai umiltoare decât tortura“; şi mai vorbea despre acest socialism de la noi; barbar, mizer, măr-ginit, socialism al bunului plac, al unor satrapi mărunţi — şi am reţinut expresia, într-adevăr inspirată: „socialism orientat“.

Am primit, din partea sa, câte o dedicaţie obosită pe recent apărutul dicţionar.

24 noiembrie 1983

Am fost câteva zile în Vrancea, tot cu un grup de la „România Literară“. Focşani, Odobeşti, Moviliţa, Străoane, Dragoslaveni.

Reţin frigul, infrigurarea, solidaritatea scriitoricească târzie ca şi inutilă; e ca şi cum am reuşi să comunicăm, în fine, ceva, pe marginea gropii. Solidaritatea noastră şi cu ascultătorii, cu publicul.

Reţin, de asemeni, întoarcerile noastre (la Focşani), din „plimbările“ literare prin judeţ, sub îngheţul clarului de lună; sub neverosimila, diavoleasca splendoare. Uscat până în cerul gurii — blestemul nostru, să moştenim acest sfârşit şi acest nenoroc şi această istorie — fundătură, oriunde, oricât ai merge. Drumul în cerc vicios. Îndrăzneli, jertfe, mioriţe, conducători demenţi sau proşti care au dus ţara de răpă. Treceam pe drumuri de ţară, prin sate pustii aproape, nici câinii nu se mai aud, semn că şi ei au murit de foame, de frig, semn că nici câinii nu mai sunt ţinuţi pe lângă casele oamenilor unde abia stăpânii au ce mânca.

Învârtindu-ne, şi la dus, şi la întors, prin răspânda statuii teribile, eroice — femeia cu spada ridicată în lună: „Pe-aici nu se trece!“ — luciul, tăişul lunii şi pământul deşertic, uscat — a doua iarnă de secetă începe — totul este apăsător, dezesperant, drumurile lucii pe care abia de întâlneşti, din când în când, vreo căruţă cu lemne, trasă de două vedenii de cai — căluţi mărunţi, căruţă şi povară împuţinată şi ele, semnându-şi prezenţa cu câte două-trei felinare chioare, să nu-i azvârle maşinile cât colo... E singura „sufflare“ a satelor, singurul semn că mai există viaţă aici.

Şi noi poposim prin căminele culturale, seara, când e oprit curentul electric, şi recităm iar, **Doina** lui Eminescu, şi **Mioriţa**; şi eu spun, cu plânsul în gât, „Inchinarea“ tatălui, mort de frigul social — boala istorică; recităm, citim, în întuneric sau la lumina unor lumânări de nuntă, de botez, de moarte sau la flăcăruia vreunui felinar de căruţă — noi, cu plânsul în gât şi el, pâlpaitor de frică, într-un hău în

care nu vedem pe nimeni, în fața unui gol rece în care stau buluciți și ne ascultă parcă morții, ca și morți (așa a fost „sezătoarea“ noastră de la Străoane!).

Și ne răsplătesc cu tufanică înghețată, tufanică de mort, culeasă de prin grădini cu mirosul acela sfânt, groaznic, de sat, de moarte, de Sfârșit. Istorie fără legendă, în nici o legendă. Nici Miorița, nici Doina măcar, în acest rest de istorie.

...Rețin acest Focșani și aceste nopți cu lună, și aceste petreceri cu morții, în lumina lumânărilor, în adierea rece, ofilită a unei toamne sfârșind apocaliptic, în fundătura noastră eroică: „Pe aici nu se trece!“ — avertismentul se întoarce împotriva-ne acum: aici vom crăpa uitați, sărăciți, înghesuiți, îmbrânciți din toate hotarele, și dinăuntru încă îmbrânciți de această clică dictatorială, mari și mici, clanuri și cinuri, sugând tot viul acestui pământ bătut de dictatori, de soartă, acum și de Dumnezeu.

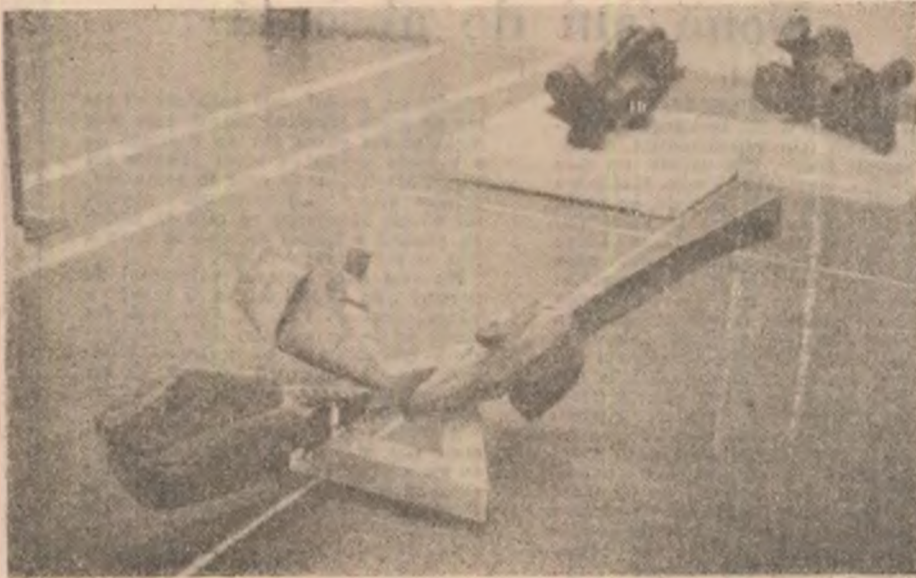
Totul vestește sfârșitul mileniului, ziua de apoi — și înaintea unei alte țări de lipsuri, de frig, de sărăcie și uitare, ajungi să sperii sfârșitul, să-ți dorești fuga — dar unde, pe unde?

furioși, încierându-se la cozi, din te miri ce, alții, tăcuți, rătăciți, deprimați, înțepeniți, melancolici; alții, în sfârșit, nebunii vorbăreți ai orașului, care în discursuri istorice (contaminați, se vede, de celălalt, de primul de ment al țării).

Acum îmi amintesc că vroiam să văd o expoziție de carte veche, la Muzeul de istorie a orașului; prea târziu și nu mai sunt în stare să merg la o expoziție, după toate cozile și mizeriile orașului — istoria contemporană.

O sâmbătă interminabilă. Sâmbăta morților — a morților vii. Am plâns amintindu-mi satele vrăncene oarbe, părăsite în întuneric și ștutua, femeia cu sabia „Pe aici nu se trece“, și cărucioarele târându-se pe drumurile lunii, cu o sarcină prăpădită de lemne, și felinarele cu lumina lor oficioasă, rugătoare: mergeți cu grijă, nu ne striviți, suntem niște bieți oameni și niște cai năpăstuiți, mai trăim din mila și nemila cerului și a pământului, ocoliți-ne, cit mai facem umbră pământului...

Parcă și scrisorile îngheață pe drum, și SOS-urile, disperările îngheață pe drum, ultimul semn că mai trăim, mai facem umbră pământului.

26 noiembrie '83

A geruit, a nins puțin ast'noapte. Chicioră frumoasă, ai zice; fire și antene legându-se lugubru, la nivelul etajelor, acoperişurilor. Nu se mai vede nici fum, nici aburul caselor, gurilor. Toată suflarea pare înghețată, încremenită. De ieri s-a trecut la măsurile și mai drastice; reducerea consumului de gaze, electricitate, apă. Aș mei, din Cartierul Balta Albă, au 12—13 grade așa.

Acum m-am întors îngrozitor de înțepată și cu un fel de amețală; în secolul acesta, parcă și creierul lucrează cu incetinitorul. Sunt năucă — senzația asta de năuceală, dată probabil și de proasta circulație; dar și mai mult, scârbită, exasperată, îngreșoasă de vorbăria, osanalele, recomandările patriotice — pilduitoare, despre economiile care trebuie făcute, pentru „depășirea momentului“.

Și nu numai că nu depășim momentele grele, dar ele devin continue, văd că ne afundăm tot mai mult în sărăcie și mizerie. Și vorbăria, osanalele, pînă pentru pace, pentru salvarea planetei de la distrugerea atomică și alte amenințări inventate, să ne arate nouă că trăim tot timpuri grele — timpuri în care nu ți-e îngăduit să huzurești, doamne ferește!

Crezusem, anul trecut, că nu va putea fi mai rău de-atât; și uite că se poate, iarna asta va fi și mai grea și cei care vor pieri, primii, sunt bătrânii.

Ar putea asta se și urmărește! Aseară ascultam la „Vocea Americii“ pregătirile care se fac, în SUA, pentru sărbătoarea zilei recunoștinței, despre bunătățile care se găsesc în magazine și, mai ales, despre zecile de rețete gastronomice după care sunt pregătiți curcanii. Nu am mai putut să ascult — dar, de ce ne amărăște bunăstarea altora?

Suntem, de fapt, o țară pe moarte, în ciuda vorbăriei deșănțate. Nu ne-a mai rămas decât să murim — și se moare într-o lentoare de spaimă, într-o agonie incetinită, într-o aiureală unanima, deși de mai multe feluri; cred că toți suntem mai mult sau mai puțin atinși de nebunia pe care o trăim — molipsiți, molipsitori. Unii,

Decembrie '83

Ascult muzică preclasică — Doamne, ce bucurie, ce strălucire — parcă ascult povești armonioase, ceremonioase, voci și ecouri nemaisfârșind să-și răspundă, să se însoțească pure, transparente... E singura sărbătoare pe care ne-o mai putem oferi — oameni mici, urâți, cenușii, nuci strânse în coajă păstrându-și cu indiferență inconstiență, restul de miez.

Nesfârșit, deprimant decembrie, fără iluzii, fără proiecte capitale; măcar să nu te pierzi, să nu-ți vinzi ieftin împotrivirea — restul — colțoșenia; să nu dărași singur, ceea ce ai zidit până azi, ceea ce-ți mai apără lăuntrul, miezul, cât mai este.

13 decembrie '83

A murit Nichita Stănescu, robul lui Dumnezeu, fratele nostru genial, laudat și hulit, și iar iertat — colegul de generație, capul generației.

Vin de la biserica Silvestru (sfintele noastre biserici, iertătoarele noastre, primindu-și păcătoșii, îngăduindu-le ultimul popas, curățându-le hoițul și sufletul în mireasma de tămâie și în cântări; omenindu-i)... Până să se hotărăscă PARTIDUL, până să aprobe sau nu depunerea Poetului național contemporan într-un loc public, (poetul, destul de fidel oficialităților — și totuși!); până să se spună da sau nu, mai sus, Nichita a fost depus la biserica Sf. Silvestru. Acolo omagiile — aglomerările admiratorilor, nu pot fi periculoase.

M-am întors de la priveghiul din biserică cu un frig îngrozitor în oase. Frig de moarte și frig contemporan, frigul de care nu ne mai poate mântui nimeni. Nu Măreția frigului, slăvită de Nichita, ci mizeria acestui frig care ne rămâne.

Te-am condus pe ultimul drum — și-n jur, iarna cumplită și viscolul funebru, și marmurele cu ingeri înmărmuriți și jerbele bacoviene, sub crăcănitul corbilor lui decembrie. Și cerul alb, sumbru, și diferitele chipuri — intruchipări ale morții, sub haosul vântului poe-se.

Și ne-ai lăsat „măreției frigului“, vântului cu mii de aripi și ochi și guri cumplite, mâniaoase, spulberându-ne în netimp. Cea mai feroasă zi de decembrie — daimonul tău răzbunându-se pe noi, generația, contemporanii uituci, grăbiți, chinuți, negându-te, negându-ne chiar umbra, chiar eul — Toma Necredinciosul; negați cu toții, de pretutindeni, în acest război cu timpul, război silnic, de-a cine pe cine, de-a nimărucii și nimărucii bătuți de soartă, de vreme, de frigul din toate părțile.

Fotografia lui mare era purtată înaintea alaiului. Fotografia din epoca decăderii, din epoca ultimă, a bolii, a lăbărțării chipului, a boemei pândită de moarte.

Capul lui mare, cu lațe de păr în ochi, cu ochi tulburi și barba crescută rar, anapoda, precum a morților. Un cap de răzvrătit ale cărui resorturi fizice și spirituale slăbesc, lasă libere spaima, neputința, negarea. Un cap de anarhist, mergând cu noi, în capul alaiului de înmormântare al poeziei contemporane! Trecând — el — mai departe, trecând cu viscolul — serafim plin de aripi și ochi și gurii de duh, slăvind și hulind o veșnică pomenire...

Premiile revistei «LUCEAFĂRUL» la Festivalul național de poezie «Porni Luceafărul...» - Botoșani

INDIRA SPĂTARU

Monolog

Iese literatura prin porii cetății
ca o călugăriță invadată de omizi.
în piață clanul conduce

și spui spânzurătoarea
poate că muzica mă va supune
definitiv

dar
mă zdrobește căutarea de stâncile
eulul

și răcnește cavoul cerului.

Cerc

Și mă izbește filosofic aventura
de-un principiu făurit etern de morți
și-mi lunecă pe trup tot lutul
spre Tine,
ce-n brațe m-aduni cu cerul
și mă scazi prin vine
Și astfel îmi izbești metodic
inceputul de sfârșit.

Alibi

Năvalnic de ar fi să mor
spre mine descrescând,
de plete m-ar prinde duosul meu
mort
și-n ploaie pe caldarâm m-ar azvârli.

ADRIAN JACOTĂ

Colaps

Bruscă să întind mina
după secunda
rămasă în urmă. Și tot asemeni
după cea din fața mea. Să le trag
una spre cealaltă
cu atâta putere încât
ele să devină aievea ca două dureri
sau ca două tăceri — femei
pe care le-am iubit
pe fiecare mai firesc decât
pe cealaltă

Lucruri în mișcare

Prin ce e altfel, Doamne,
un clopot de un vultur? Ei
atârnă deasupra satului și
tot ei se năpustesc
asupra lucrurilor ce se infricoșează
crucificate pe neputința lor. Inima
este un zeu flămând. Muntele
inghite piatra, umărul mina iar
mâna degetele. Animalele mici
ajung în pânțele
celor mari așa cum orice distanță
incepe în pânțele mișcării. Tu
te poți ucide cu mine iar
eu cu pierderea ta. Într-o altă
îmbă asemănătoare
piatra este inima muntelui
mâna este trupul degetelor
iar tu,
tu ești acest poem.

Pletisit răscolnicul sub braț mi-ar
strecura

carafa cu vinul de sălcii,
la orizont, boneta lui cu coarne
ar spune aleluia de douăzeci de ori.

În liniște derutantă coloana
mi s-ar frânge-n liră:
„stinger hingherul jumulește luna
și viespii picioarele-și spală în
miezul ei“
dar inecată dântul prin oceanul
noptii

ca un ocean ieșit din minți
nu mai încap în somn
și drept soluție, zorile-mi taie venele
între cearcaferi.

Ev mediu

Rătăcesc prin salonul murat în
pictură,
pe alei ideile invadate de furnici
emit muzica epilepticului tău mers.

Mural în mănăstire-ți sar în spate
și sun din șanțurile ercierului
clopoteți,
ulei de măsline îți torn în păr
și tatuată cu frunză de palmier
sub trupu-ți șerpuesc.

Status

De ce crezi tu că spițele
sunt semintele roții? Ele sunt
brațele ei,
ele sunt pulpele
ori umerii ei. Sau venele
prin care curge
singele rotund al mișcării. De ce
crezi tu că orice fruct
își are sămânța
în el însuși?

Cîntec de învins tranșee

Atît de repede am aruncat cuțitul
încît tălșul lui mi a rămas
în mână. El zbură
până în apropierea trupului
încît pălămitat. Nu putea continua
drumul

pentru că tălșul era
în mâna mea. Era ca și cum
aș fi aruncat cu o clepsidra —
timpul ei rămânându-mi. Tot
zbatându-se

și tot șuierând
îmi dezghioacă falangele. Fugi, am
strigat soldatului, fugi că-l scap, am
gemut

ținându-mi inima cu mâna cealaltă.

Nouă ani de absență

Cred că despre Virgil Mazilescu nu se poate vorbi decât încadrat echidistant într-un trinom existențial, al cărui sfârșit tragic, din păcate, nu este pe deplin elucidat: Virgil Mazilescu (42 ani), găsit, mort în baie, cu puțin timp înainte de plecare la Festivalul internațional de poezie de la Liège — Belgia; Marius Robescu (42 ani), găsit mort în baie și înmormântat fără autopsie, cu trei zile înainte de plecare la ediția următoare (1985) a aceluiași prestigios festival și, în fine, Ion Lotreanu (44 ani), găsit mort în aceeași dramatică împrejurare, la puțin timp după ce a fost epurat (1984) de la „Săptămâna”. Așadar, ciudate și tulburătoare coincidențe!...

Cine a fost Virgil Mazilescu, omul și prietenul? Acum și aici, nu pot să spun decât că în ultimul an de viață a dat curs unui joc realmente riscant între o existență precară de tip baudelairean și răzburarea în stil poetic pe femeia iubită. Cât despre Virgil

Mazilescu, poetul, este suficient să citez pe poeta Mariana Marin, care și-a încheiat cei patru ani de filologie cu o lucrare având ca temă „Poezia lui Virgil Mazilescu” în care se poate citi, printre altele: „Importanța poeziei lui Virgil Mazilescu se află în sintaxa poetică a limbii române în care a fost și este un inovator”.

Nu știu dacă autorul volumului de versuri „Va fi liniște, va fi seară” a văzut vreodată Parisul. Știu însă din surse de mână a doua, dar care prezintă credibilitate, că scriitorii francezi îl comemorează din an în an. Noi, românii, din păcate, nu ne-am decis încă...

Așteptăm ca, într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, cineva cu o pană de vultur și nu de stăncuță să scrie o biografie completă a celui ce a fost și rămâne Virgil Mazilescu.

Marin Codreanu

Lectura care dă viață

Sensibilitatea lectorului, așa cum am cunoscut-o în timpuri normale, se transformă sub ochii noștri în defavoarea cultului pentru echilibru. Nu era totul bine făcut nici atunci când unele cercuri de intelectuali nu citeau presa interbelică, de mare tiraj sub cuvânt că în ansamblu datorită sabloanelor, luării în derădere a bunului gust, conotațiilor, artificiale, sfera de frivolitate. Chiar dacă statutul incert purta pecetea imediatității șocante. Adesea, validarea actelor de durată cere decantări nu tocmai banale. Cu atât mai mult e recomandabil să luăm pulsul acestui bovarism abia compensat de ne-statornicie cu cât evitarea lui intervine pe un fond regresiv, rău asimilat.

De ziarile decenilor de comunistă intoxicare propagandistică nu mai este nimic de zis.

Însă din clipe în care au apărut — după 1989, cu neuitatele zile din decembrie — două duzini de cotidiane, câteva sute de săptămânale și nenumărate alte publicații, totul a fost dat peste cap. Vitalitatea noastră de consumatori de texte s-a apărât slab în fața invaziei de efemer în-cropit. Nu mai spun că realitatea fiind traumatizantă, comerțul cu stiri, cubombaje publicistice, cu îndâșcreții plicantie, mi se pare și el o formă de corupție. Bazată pe lectura pasivă ori pe cititul fără interacțiune.

Acceptarea tendinței ce confundă necesara democrație prin mass-media cu intoxicarea puterilor de discernământ are același efect coruptor. În prezent, opinia publică face față unui ospete nepoftit dacă judecăm după agresivitatea cu care intră în casele oamenilor. Vreau să cred că nu mă înțelegeți greșit: eu însumi citețesc ziare, aproape unul pe zi. Însă una e să le citești, alta să le trăiești ca și cum fără alimentul acesta ne-am dezice de noi înșine.

De unde ar trebui început spre a ne debarasa de năzdrăvanul impozit pus pe tot ce aduc inflația, instabilitatea și răstălmăcirea? Poate de la auto-controlul lecturii, cronologizând corect cele două timpuri sau tipuri de lectură: cea lineară, suspendată de text cea critică, de după primul contact. Tăifasul balcanic debordant în vremuri de libertate interbelică, a trecut acum în starea de perorație interminabilă, de limbușle păgubitoare, venită dintr-un complex de inferioritate devastator. Replica inversă comportamentului primitiv cultivat de fascism și comunism opacă la întrebări, în schimb aberant interesată să furnizeze răspunsul, unicul acceptabil, declansat normativ, dogmatic, neapărat mistificator, dictat de reflexul autoritarist de care abia dacă ne debarasăm în prezent.

Criza e și aici, în planul psihic, extrem de durerosă. Mai nimeni nu mai are timp să intre în bibliotecă, să deschidă o carte, să își ocrotească echilibrul suflător grație imaginației. Atitudinea față de carte e tot una cu atitudinea față de un lucru esențial. Ca atare ea reflectă măsura în care, într-un ceas de dificultate generalizată, dorim să vindecăm un proces reversibil transferându-l pe terenul raționalității, al fascinației compensației cu care îl credităm.

Faulkner se înstăpânise peste un ținut

numai de el știu; Balzac afirma că prin observațiile sale despre reacțiile omenestii este mai puternic decât un bancher și mai inspirat decât un cronicar de moravuri. Despre acesta din urmă nota că abia de face față la stricăciunile lumii, pe când el, Balzac, o ia înaintea rafinelor perversiuni, exploataându-le.

Sistemul de societate în care sântem azi este un hibrid și va mai rămâne așa un număr de ani. Ar fi absurd să îl luăm drept model. Îmbogățitii peste noapte nu cumpără cărți, nu consumă arta spre a-și reface o putere cu care să călătorească pe alte tărâmurii, ci alegă după o bogăție străină de orice trăire extatică. Atunci spre ce să îndreptăm privirile noastre? Spre cartea ce ne revelează nouă înșine. Spre cartea ce ia distanță de parvenitismul amoral, înclinat structural să falsifice trăiri profunde, vibrații sincere.

Numai în fața hârtiei albe se limpezesc miscarile, căutările imaginației. Ele acordă încredere independentei spiritului pornit la drum lung. Mai curând decât niște precepte de meșteșug avem de-a face cu reprezentări ce ne scot din pasivitate, timorare, permit să ne depășim esecurile. Din această stare de spirit derivă direcția morală mântuitoare la care cred că ne vom întoarce.

Vreau să închei eseuul meu cu o mărturisire.

Un lung segment din viața mea, întins pe aproape trei decenii, l-am petrecut în sala de lectură de la mezinului Bibliotecii Academiei, Veniam acolo în fiecare dimineață, indiferent dacă afară era frumos sau urât, dacă mi-era bine, ori dacă obosit de pe urma lucrului de noapte, demaram mai greu exercițiul început. În liniștea izolării mele mă simțeam ca un navigator ce operează fără să asculte alt talaz decât cel iscat de magisterul scotocirii printre cărți. Vor fi fost și furtuni, dereglări, eu țin minte, vreau să țin minte doar bucuria ieșirii pe covetă spre încărcarea plămânilor cu aer proaspăt. Și foamea de comunicare, prin slova tipărită, cu veacurile, cu omenirea. În grupele de cuvinte și rânduri domina cu nestărbită legitimitate ordinea estetică a expresiei, tăcută, febricitantă, turnată în cerneală de tipar. Revăd în acest spirit mai toate valorile stilului esențial, fără vârstă, care mi-a înecat codul existenței. Mie și altora ca mine, admiratori ai subtilității actului de cultură.

Nu cred că sânt prizonierul unor fantasmă. Imaginarul, adică purificarea ideilor prin imagini de luminoasă articulare, de nobilă complexitate, își are dreptul la revansă asupra cotidianului achizitiv, mediocru chiar dacă travestit, ambalat în fel și chip. Imaginarul înnoiește realul, susține politicul onest și pune mereu în tre negativițea provizoratelor și înțelegerea rosturilor noastre o ambiție constructivă.

Oameni tineri, mie necunoscuți, mi-au scris recent după ce mi-a apărut o carte dedicată lui Tudor Vianu. Ei afirmă că am desenat, oprindu-mă la Vianu, o poartă spre viitor. Viitor ce rămâne al reperelor trainice, nu al complacerii în arbitrar și absurd. Mi se pare minunat că e așa. Sper ca peste cîtiva ani, la centenarul nașterii lui Tudor Vianu poartă aceasta să amintească multora ce instituție înseamnă scrisul intelectual și cât de bine și-a făcut datoria un mare ambasador al receptării imaginarului.

Henri Zalis

haiku

Vară.
Lumina ajută creanga
să intre pe fereaștră.

GLOSSĂ

Nu, nimic. Activitate solară a nimicniciei. Nu ne aducem aminte niciodată pentru că e o lumină care șterge orice urmă dar continuăm să fim binevoitori fără nici un motiv căci a trăi înseamnă a face pași nu importă cum și unde. Aștepta ceva imprecis în timp, în spațiu, în idei. Fervoarea celui ce uită dacă poate ști. Molobul oricărei bibliotecii publice (adică totul expus totului): nu avem decât ce rămâne, nu găsim decât ceea ce pierdem, acupunctura și onomatopeea, același impact al armelor și al surisului restituit ca o monedă canalului colector, ca un cbrax tăriei de a fi și poți de-acum să umpli zilele cu franjurii aparatelor optice... Nu, nimic. Activitate solară a nimicniciei.

Scaunul e depărtat de masă de parcă ar fi stat cineva acolo, dar ei nu știu nimic, nici dacă a stat nici dacă n-a stat, nici cine gîndește asta. El e un scaun depărtat de masă, și atîta tot. Omul care a plecat din această cameră probabil că nici nu s-a gîndit că n-o să mai revină, nici nu l-a păsat de scaun, n-a reflectat nici o clipă la spațiul gol care-l va trăda, nu l-a trăsînit prin minte nici măcar să-l dea scaunului o mai afîșată alu-

ră de scaun pentru ca în lipsă să-l reprezinte măcar cu un dram de credibilitate. Oricum, în cazul că nu se mai întoarce, nu-l totul pierdut, Căci cel care gîndește toate astea și care știe că scaunul e scaun și cel plecat e cel plecat (și niciodată invers!), poate oricînd să-și inchipuie că golul dintre scaun și masă a fost ocupat de alt scaun (de ce nu?) Întrucît adesea scaunele modeme (și așa așa e!) sînt astfel făcute încît să se poată ști, performanță ce n-a fost încă atînsă de oameni.

Plouă mărunt, plouă ca-n Bacovia și-l atîta de tristă lătoarcerea capului. Sîmbla întoarcere a capului fiindcă mîinile rămîn nemiscate în veacul lor aparte, necorelat. Ploaia ca o rațiune difuză sînt cum mi se întinde pe fiecare venă-n parte, pe fiecare fibră-n parte îndemîindu-mă la lucruri nesfîrșite, liniștindu-mă cu tresăriri domoale. Voi mai gusta oare din clipele din alte căsuțe ale șotronului? Rațiunea stropilor de ploaie zice nu, zice nu adînc în trupul meu iar în afară-ncearcă să steargă conținutul de cretă, ori cel puțin despărțiturile interioare, ca din tot să nu mai rămînă decît un unic gol friguros.

În aceste condiții să întorc sau nu capul, e un pleonasm al spațiului căci mîinile rămîn tot nemiscate în veacul lor aparte, sub norii care se perindă compacti, reliefați, tot mai fluizi ca o suporație nesfîrșită, domol tresărind.

Constantin Abăluță

celelia ifrim

O dragoste mai mare

O dragoste mai mare —
o cerneală galbenă, putredă
atînsă de lapte și miere

Copilărie în dungi

Copilărie în dungi —
te bate vîntul prin toți pereții.

Feluța mea de salam —
mă uit la tine ca la un zeu —
prin zare.

Aud cănil în Giurgiu
sau văd Parisul —
atît ești de subține — numai piele și os
rata de purificare?

Ți-au tras pânza pe ochi —
gluga de celofan cu nitul de plumb
și nimeni n-a văzut
că s-a făcut gaură-n cer.

Au aruncat pe masă
un text economic — cu mari
explicații —
de ce jerfa de carne
e mai plăcută Domnului

Text cu noduri

Stele — nodurile cerului
și cerul — un text grecesc.

Nu pot merge mai departe
deși aș merita pe cînsto
o călătorie la țară.

La o nuntă simplă —
regina nopții — cu floarea de tutun.
Ce lungi au fost știrile uscate
pe gard în vara asta!
De aici mi se trage.

Noul băiat de prăvălie

În colțul străzii —
landul căpsunilor mecanice.
Jur că nu voi trece niciodată pe
acolo
nici cînd voi fi un kg. de smîntănă
sau zuav.

Noaptea luminile aleargă înnebunite —
pisici uitate-nre ferestre.
Băiatul de prăvălie lo strîvește cu
ungh

apoi lîpește un vrej de mine
și strigă ca-ntr-un megafon:
„Nu face pe nebuna. Te dai bufantă?”
În fiecare zi treci prin mijlocul
cîmpului

Nu știi? Iartă-mă, trebuie să mă
spăl pe unghi

Revîn imediat.”

Laptele cucului

Se apropie seara — modelul e unic —
la pragurile orașului flutură steaguri
alb

Stelele au fost înălțate la cer
cu datorii cu tot —
cariere întregi.

Serviciu contra serviciu?
Unu de-nțoarcere
și laptele cucului —
pentru sămănță sau hrană

Bistrița la confluența artelor

Îmi cer iertare pentru convenționalismul titlului. Nu obișnuiesc asemenea formulări când mă aflu în fața unor valori artistice evidente. De această dată, valorile în sine sunt subordonate inițiativei culturale de excepție. Din acest punct de vedere, după răsturnările din decembrie '89, Bistrița și-a făurit un fel de renaștere a propriului destin spiritual, umbrit ani

mulți de orgolioasele vecinătăți ale orașelor din jur, mai mari și mai despote, prin exponenții lor potentați, politicește mai cu seamă, care i-au „răpit” personalitățile, dacă nu chiar i le-au periferizat. Cu o echipă de institutori culturali de o bună condiție cărțurască, capabilă să infrunte obstacole adesea greu de imaginat, bistrițenii au ridicat în ochii mirați ai țării, într-o foarte scurtă perioadă de vreme, o imagine asupra propriei lor ființe spirituale, surprinzător de pură și de vi-guroasă.

La Galeria „Orizont” din Capitală suntem martori, chiar în aceste zile, la un debut în materie al grupării artistice care argumentează strălucit, credem noi, acest sublim efort de construcție a personalității artistice complexe înfiripate în acest colț al țării. Sunt scoși din „izolare” doi artiști, diferit structurați, dar care tocmai prin disparitatea stilistică pe care ne-o propun, se constituie într-un moment expozițional de excepție. Prin densitatea discursului plastic și prin semnificația gestului lor creativ.

Miron Duca este un artist format la Academia de artă a Clujului, posesor al unui palmares expozițional notabil în străinătate, în saloane ce au ilustrat cu precădere postmodernismul românesc. Deschiderile sale către aceste tendințe estetice și stilistice țin de o natură, în care rolul contemplației lirice capătă o talmăcire plastică interesantă, decisă de juxtapunerile cromatice caracterizate de o surprinzătoare armonie dinamică și nu o dată rezo-

nantă. Pictorul preferă dicteurile construcției nonfigurative. Ceea ce, în opinia noastră, nu înseamnă neapărat o abordare a teritoriilor abstractului. În cuprinsul compozițiilor sale, Miron Duca rezumă experiențe ale picturii constructiviste, practicate prin anii 40—50, în care repere ale realului sunt distilate în sinteze cromatice atent elaborate, pe care artistul le dezvoltă în câmpul pânzelor sale. O pictură în care ritmurile cromatice sunt mai importante, în viziunea artistului, decât tentațiile descriptiviste.

Puternic conturată și s-a relevat personalitatea lui Maxim Dumitraș, sculptor cu o oarecare notorietate regională, aflat pentru prima dată într-o sală din inima Capitalei. Singura motivație favorizantă a acestei ieșiri spectaculoase la rampă a artistului bistrițean este *propria sa artă*.

Cu aplecare deosebită către fibra elastică și caldă a lemnului, pe care artistul o innobilează adesea cu rafinate intarsii metalice sau minerale

(marmură, bazalt, granit, andezit), Maxim Dumitraș imprimă lucrărilor sale un aer de monumentalitate reținută străină de emfaza construcțiilor grandilocvente. Nu întâmplător, sculptorul își ordonează viziunea în construcții plastice întemeiate pe forme și simboluri mai apropiate de universul domestic și creștin al sensibilității umane. El recurge de aceea și la arhetipuri, pentru a-și limpezi capacitatea de sublimare a formei în spațiu. Finișează îndelung, cu o bună intuiție a detaliului semnificativ. Pentru un ochi avizat, însă, sunt evidente unele ecouri ale sculpturii contemporane de la noi, pe care artistul le-a asimilat cu rafinement într-o viziune plastică relativ unitară și coerent exprimată. Un gest aparent mimetic, dar justificat de ambianța spirituală care secretă în arta contemporană un flux favorabil mitologiei formei într-un timp al sfidărilor informului.

Corneliu Antim

Violeta Dinescu revine

Condand al Săptămânii muzicii noi, spectacolul prezentat de Hans Otto Theater din Potsdam s-a dorit a fi un eveniment artistic cu semnificații deosebite. Avintele directorului artistic al teatrului, Guido Huonder, înscrise în programul de sală, fiind sugestive în acest sens: „Cultura este, probabil, cel mai valoros factor pentru a ajuta Europei și lumii întregi să se elibereze din depresia derivată din marile schimbări politice ale ultimilor ani. Fără «sufletul culturii» nu va fi posibil un viitor al umanității. În acest sens, sper că turneul nostru va fi începutul unui viu schimb de valori”. Aflată pentru prima oară la București, trupa teatrului, alături de Brandenburgische Philharmonie Potsdam, a prezentat, în premieră românească, opera „Erendira” de Violeta Dinescu, lucrare compusă după nuvela „Incredibila și trista poveste a naivei Erendira și a bunicii sale fără inimă” de Gabriel Garcia Marquez, comandată la Bielefeld de la München și premiată în 1992 la Stuttgart.

Stabilită în Germania de peste un deceniu, Violeta Dinescu este cunoscută ca o personalitate deosebit de interesantă a muzicii contemporane, zecile de premii internaționale obținute, prezența sa în marile festivaluri de muzică contemporană și audierea, pe scenele germane, a operelor, baletelor, a opusurilor sale simfonice și camerale, dar și muzica de film — toate scrise în ultimii ani, asigurându-i, din plin, un statut privilegiat. Pu-

blicul românesc a ascultat, poate, lucrările sale de debut, cele compuse ulterior fiind, pentru noi, prea puțin cunoscute. Ar fi fost, poate, de așteptat includerea Violetei Dinescu printre compozitorii reprezentați în festivalul muzicii noi, absența sa din concertele compensându-se, însă, prin cele 70 minute ale „Erendirei”.

Desfășurându-se fără oprire, într-un decor sumar, cu schimbări marcate doar de proiecții de fundal și mișcarea unor elemente de mobilier, opera este gândită ca o succesiune rapidă de stări și situații, un fel de rezumat al multelor întâmplări prezentate în detaliu (într-o limbă română uneori ciudată) în programul de sală, dar nu totdeauna la fel de clare în travaliul scenic. Spectatorul își poate face, însă, o imagine generală asupra subiectului și conflictului în sine, interpretii „intrând” foarte bine în rol. Incontestabil, cea mai consistentă partitură revine Bunicii, în care mezzosoprana Christine Ascher evoluează cu adevărată virtuozitate, vocea sa amplă și expresivitatea conferită personajului dovedind reputația în interpretarea muzicii contemporane. Soprana Alenka Genzel (Erendira) și tenorul Hans-Georg Priese (Ulise), tineri și frumoși, cu voci curate care însă nu pot da măsura lor reală în intervențiile destul de sumare, gândite în special în registrul mediu.

Personajele secundare au o mislune îngrată, fiind, pe rând, bărbați care o vizitează pe Erendira sau primar, negustor, bandit, ba chiar misionar, călugărițele devenind, și ele, alternativ, țărfe sau servitoare (nominalizarea aparține compozitoarei). Interpretarea lor este, în general, sugestivă, deși uneori îngroșată și naturalistă, încadrându-se, însă, în linia impusă de un subiect greu de reprezentat scenic fără riscul de a cădea într-o anume vulgaritate. Regizorul Bernd Weizig a reușit să detașeze planurile multiple ale acțiunii caledoscopice, decorurile și costumele semnate de Matthias Korner contribuind și ele la întregirea imaginii de ansamblu care, după cum afirmă realizatorul, s-a bucurat, în Germania, de un deosebit succes.

Orchestra, redusă la câțiva instrumentiști, plasată într-un colț al scenei, a fost dirijată, cu discreție și eficiență, de Dieter Noll.

Publicul, format din compozitorii și cronicarii muzicali, dar și din (ceva) spectatori de rând, a reacționat diferit — primii aplaudând cu entuziasm, ceilalți „topindu-se” discret, în „valuri”, după prima jumătate de oră, semn că muzica de avangardă, chiar și postmodernistă, nu i-a convins încă pe pașnicii melomanii.

Violeta Dinescu a revenit, astfel, în peisajul muzicii noastre, după ce, în aprilie, a obținut premiul I la Concursul Internațional de compoziție organizat la Chișinău, unde, de altfel, în cadrul Zi-lelor muzicii noi i-au fost programate trei lucrări — Konzertmusik, „Mond-nachte” și „Clime lointane” — semn că frații de peste Prut au (re)descoperit-o înaintea noastră.

Anca Florea

parțial color

La rampă, VIP-iștii!

Oricât ar fi de insolită, orice emisiune, stârnește reacții diverse chiar de la debut, potrivit gusturilor care — comitem o tautologie — nu sunt aceleași. Cu atât mai mult intrigă și interesează ivirea pe micul ecran, într-o emisiune de divertisment, a unor personalități, mai ales atunci când ele vin din domenii depărtate, puțin apropiate bunei dispoziții. „VIP '93” a încercat să fie — și în mare parte a reușit — un spectacol surpriză, supraviețuiește îndeaproape de grupul „Divertis” și condus cu spirit de unul din liderii acestuia, Toni Grecu.

Așadar, nu o chemare pe platou a câtorva comici binecunoscuți și a unor cântăreți de top, ținuți din scurt de friiele unui scenariu dinainte stabilit, ci prezența unor artiști și politicieni, interogați pe viu — cum se spune adesea —, puși în dificultate, stârniți de întrebări viclene, testându-li-se spontaneitatea și teatralitatea, atât cât există în fiecare. Lăsând la o parte ingredientele necesare, baletul, jocul de lumini și umbre, formația ad-hoc, cu Ștefan Bănică-junior, într-o postură de Elvis modern, umorul diversionist și divertisionist, ni se pare că tocmai noutatea acestui program, ping-pongul dintre reporterii și invitații a fost de efect. Incursiunile — ca să nu le spunem insinuările — în biografia, deloc lineară, a lui Petre Roman, ex-premier, ex-profesor, opoziționist redutabil, după o confruntare cu ortacii lui Miron Cosma, s-au dovedit interesante, amuzante pe alocuri, fiindcă el, adoratul celor de la Tricodava, a răspuns cu același arsenal ofensivei bine reglate a lui Toni Grecu. Într-un fel, s-a respectat regula acestui joc de televiziune și câștigul a fost al nostru.

Am aflat cu ce zestre a intrat în prim-planul politic, știm (oare?) ce are de gând să facă și, mai nou, că l-ar iubi — nu credem până la adorație! — pe Octavian Goga. Păi dacă a recitat câteva versuri din poezia patimirii noastre, dom Pedro trebuie să fie și un suflet sensibil!

Altfel ni s-a dezvăluit Victor Rebeniuc. Umorul său subtil, răspunsurile prompte și în doi peri, în complicitate cu întrebările puse, au încântat telespectatorii, dornici să vadă pe unele magnetice și alt fel de sarcasm. Istoria investirii milionului, obținut de la „Evenimentul zilei” ne-a demonstrat că avem de-a face cu un artist complet, care excelează în dramă ca și în comedie, cu același succes. Cunoșteam mai puțin aceste disponibilități ale celui care a devenit de mult un reper moral pentru mulți adepți ai Thalici.

Varietatea programului ca și ineditul lui sunt de aplaudat, mai ales că nici dezinvoltura unui Toni Grecu sau Ioan T. Morar nu a fost în suferință. Companiilor lor de grup, cei care au fost de serviciu la telefoane, în schimb, ni s-au părut cam rigizi, mai puțin inspirați, fără aplomb. Sigur, n-au colaborat de la un nivel acceptabil, dar, oricum, nu s-au simțit în largul lor ca altădată. Să fie de vină schimbarea de vreme sau încrederea ce o acordă improvizăției ad-hoc? Pe scenă, în aer liber sau în săli, se mișcă fără crispă. Să considerăm că circuitele telefonice le-au fost și lor interceptate și de aceea trebuiau să fie mai prudenți.

Oricum, ieșirea din așa-zisele tipare clasice ale divertismentului e de semnalat și chiar de admirat. Inventivi, cei de la „Divertis” dar și de la alte grupuri satirice, ne dau speranța că vor revigora un gen care a cam început să patineze în gol, grație umoriștilor de profesie (!) tocmai acum când subiectele amuzante coboară din Parlament în stradă și urcă înapoi, aureolând un carnaval de durată. Ne vom lecu de el numai ironizându-l!

Marius Tupan

MULTICULTURALISM și «justețe politică»

America anilor '90 prezintă tot mai evident imaginea unei societăți în care diversitatea de rasă, clasă, sex și etnie se amplifică și se complică, nu atât prin fluxul continuu al imigrației legale sau ilegale, cât mai ales datorită conștientizării și absolutizării diferențelor în procesul noii politici de afirmare a identității de grup. Este oare amenințat idealul unității, așa cum ne avertizează tot mai multe voci îngrijorate de viitorul națiunii? Ce se întâmplă astăzi cu deviza sub care s-a înfăptuit uniunea statelor americane: E PLURIBUS UNUM?

Subordonat „visului american”, idealul unității, atât de plastic exprimat până nu de mult prin metafora creuzetului („melting pot”), a reprezentat mai bine de două secole dorința milioaneilor de oameni sosiți în Lumea Nouă de pe toate continentele, de a dobândi o nouă identitate și a beneficia de șansa unui nou început. Pentru toți aceștia succesul depindea de cât mai rapidă americanizare, de acceptarea necondiționată a unității în ciuda diversității. O dată însă cu explozia anilor '60, ofensiva liberalismului, intensificarea fără precedent a mișcărilor pentru drepturi civile, mișcarea negrilor, mișcarea de eliberare a femeilor, revoltele studenților, războiul din Vietnam, asasinările politice, accentul s-a deplasat spectaculos de pe asimilare și caracter american unic spre ideea liberală a pluralismului ca model al unei societăți democratice. Unitatea în ciuda diversității devine acum unitate din pricina diversității.

Numai că, departe de a lăsa impresia unității în diversitate, America sfârșitului de mileniu devine tot mai evident un loc în care adâncirea diversității și conștientizarea diferențelor generează conflicte și confruntări privind reprezentarea politică și culturală a grupurilor sociale delimitate pe diverse criterii ale deosebirilor dintre ele. Preocuparea pluralistă pentru afirmarea identității naționale se transformă în lupta pentru drepturile de reprezentare ale identității de grup. Produsă nu de indivizi, ci de grupuri sociale, cultura este percepută ca o multitudine de culturi, ca o structură ascunsă, care alături de limbă, determină natura societății într-o măsură mai mare chiar decât economicul și politicul. Într-o lume în tranziție, căutătoare de modele, care se autodefineste mai mult în raport cu ceea ce a lăsat în urmă (post-industrială, post-colonială, post-modernă, post-structuralistă), în condițiile dispariției unui cadru cultural general acceptat de manifestare a identității, MULTICULTURALISMUL devine un model de reprezentare pe cât de cuprinzător și flexibil pe atât de controversat.

Discuțiile în jurul multiculturalismului și transformările din societatea și cultura americană care au dus la proliferarea termenului începând cu sfârșitul anilor '80, se regăsesc în debaterile și schimbările care au loc în universitățile americane privind conținutul învățământului, formele de instrucție și compoziția corpului didactic și al studenților în raport de rasă, etnie și sex. Cele două puncte de focalizare a debaterilor sunt **canonul** („the canon”), adică lista cărților mari care figurează în bibliografia obligatorie, și **justețea politică** („political correctness”, prescurtat P.C.), sintagmă folosită inițial laudativ, pentru ca mai apoi să ironizeze extremismele radicalilor privind reprezentarea grupurilor minoritare și absolutizarea diferențelor. Cele două tabere beligerante aparțin conservatorilor — suporterii ai valorilor tradiționale ale educației liberale și respectiv radicalilor, — foștii protestatari ai anilor '60, generația post-modernistă, militanți pentru reprezentarea femeilor, a raselor și etniilor, care

cer revizuirea conținutului învățământului și „diversificarea” corpului didactic prin includerea unui număr sporit de persoane din afara grupului majoritar WASP („White, Anglo-Saxon, Protestant”), adică bărbați albi, anglosaxoni, protestanți.

Cele două reacții imediate care au impus la sfârșitul anilor '80 reconsiderări din perspective multiculturale, au venit atât din partea corpului didactic cât și a studenților. Prima a fost reacția așa-numitei generații postmoderne: radicali, feminisți, deconstrucțiviști, promotori ai studiilor etnice, afro-americeane sau privind grupuri minoritare precum homosexualii și lesbienele, o generație ajunsă nu numai la conducerea diferitelor catedre, în special umaniste, ci și în conducerile multor universități. Combinând radicalismul de stânga al anilor '60 în SUA cu idei preluate în deceniile următoare îndeosebi din Franța aceleiași perioade de la Roland Barthes, Derrida, Lacan și Foucault și prin intermediul acestora de la Heidegger, Nietzsche, Freud și Marx, reacția lor s-a declanșat virulent după publicarea unor cărți care atrăgeau atenția asupra pericolului îndepărtării de la tradițiile educației liberale, în primul rând best-sellerul lui Allan Bloom **Inchiderea minții americane: Cum a trădat învățământul superior democrația și a sărăcit sufletele studenților de azi** (1987).

Cea de-a doua reacție a venit un an mai târziu, în 1988, din partea studenților radicali de la Universitatea Stanford, care au impus modificarea bibliografiei clasice de tip DWEN (prescurtare pentru „Dead, White, English Males” adică bărbați, englezi, albi, morți) a cursului de civilizație occidentală și introducerea unor titluri de autori din categoriile marginalizate, precum **Al doilea sex** de Simone de Beauvoir. Proteste similare la Yale și în alte universități prestigioase privind hegemonia tradiției occidentale „autoritară și falocentristă”, au dus la reconsiderarea canonului, a conținutului învățământului, a compoziției corpului didactic și a structurii universităților.

Pictură de Miron D...

Din punctul de vedere al compoziției studenților, majoritatea universităților americane au devenit în ultimii ani multiculturale. Universitatea Californiei, Berkeley, de pildă, unde în 1980 66% din studenți erau albi, ajunge în 1992 cu doar 45% albi, 27% americani asiatici, 13% hispano-americani, 8% afro-americani și 1% americani de baștină. (Yarborough).

În ce privește planul de învățământ schimbările nu sunt mai puțin dramatice. Dimpotrivă. La Catedrele de Engleză, de pildă, s-au introdus studii axate pe diverse grupuri etnice sau culturale. La începutul anilor 80, 34% introduseseră deja cursuri din pachetul „Studii Feministe” și 25% din literatură etnică sau ale altor minorități. (Raport MLA). Mai recent s-au adăugat cursuri de literatură a homosexualilor și lesbienele.

Înțeles ca un model al toleranței și consensului, care ne învață să ne uităm la ceea ce ne desparte pentru a vedea ceea ce ne unește, **multiculturalismul** este modelul anilor '90, pe care America îl prezintă lumii de după războiul rece, amenințată de conflicte naționaliste. Există însă și o altă față a multiculturalismului — aceea a culturii percepută ca o multitudine de culturi angajate într-o continuă luptă pentru afirmarea identității și obținerea puterii. Într-o astfel de versiune, după părerea lui Schlessinger în cartea sa **The Disuniting of America (Dezbinarea Americii, 1992)** sau a lui Bloom în cartea menționată mai sus, multiculturalismul se întoarce împo-

triva culturii occidentale, duce la canizarea culturii și adâncește debirile din sânul societății, făcând ireconciliabile.

Ciocnirile rasiale de la Los Angeles din aprilie 1992 au demonstrat din cât de delicată este balanța democrației și cât de esențial depinde ea de găsirea unor căi prin care principiul fundamental al unității americane („toți oamenii sunt creați egali”) poate opera cu cele mai bune rezultate într-o lume radical schimbată de la temeierea republicii. Într-o America amenințată de pericolul „destrămării” cum diagnostichează societatea americană numărul 3 din 3 februarie al revistei **Time**, universitatea, deși vizată și ea în controversa asupra multiculturalismului și a „justeții politice”, poate și trebuie să joace un rol esențial în desăvârșirea unui multicultural care să ducă la înfrângerea schismelor.

„Acesta este momentul americanilor”, istoria omenirii, cel pentru care nu fi judecați pe veci”, îl avertizează Bloom pe universitarii americani, sugărând: „Așa cum în politică regiunea noastră i-a revenit responsabilitatea pentru soarta libertății în lume, sofiilozofiei în lume a revenit universităților noastre și cele două aspecte sunt mai legate decât au fost vreodată”. forma sa ideală multiculturalismul model pentru o societate diversă pluralistă, menține trează filozofia și stă la temelia unei democrații reale.

Rodica Mihăi

Moarte la capătul nopții

Louis-Ferdinand Destouches, care și-a semnat cărțile sub pseudonimul **Céline**, obișnuia să povestească, în maniera lui Apollinaire, despre o trepanație care i s-ar fi făcut cândva, în vremea primului război mondial. Cu timpul, ajunsese să creadă el însuși în veridicitatea acestui portret. Mai mult, îi atribuia detaliului fantast în-

Pictură de Gheorghe Petrașcu

sușiri ținând de mistică scrisului: „În locul craniului, am o placă de metal!... Un glonț mi s-a infipt în ureche și n-a mai putut fi extras. Atunci, noaptea scriu!”.

Se pare că, în realitate, Céline fusese reformat în 1916 pentru o rană la braț și una la timpan. În actele sale medicale nu se amintește nimic despre trepanația invocată de scriitor aproape ritualic. Nu cred însă că pe cititorii romanelor sale **Moarte pe credit** și **Călătoria la capătul nopții** trebuie să-i preocupe prea mult acest detaliu. Și nici altele. De pildă, acela conform căruia, la începutul deceniului patru, Aragon și Elsa Triolet îi traduceau în rusă **Călătoria...** și aranjau ca ea să fie tipărită în țara sovietelor, unde, bineînțeles, critica a primit-o cu ovații, căci denunța — nu-i așa? — tarele capitalismului. Ciudat început de carieră pentru unul care, la retragerea trupelor celui de-al III-lea Reich din Franța, avea să le însoțească în Germania. Numai că și aici urma să fie declarat „dușman al lui Hitler”! În fapt, această aglomerare de fapte bizare nu face decât să demonstreze, o dată în plus, că anecdotică bio-biblio-

grafică nu face plusvaloarea în ratură.

De rămas, rămîne numai „trepția” lui Céline și fascinația operei atât de contradictorie. Mai mult, ziția unor secvențe biografice față de textele sale literare — chit că, la trînește, scriitorul Céline va dedica trilogie avatarurilor omului Céline anii tulburi 1941—1945 — nu ar noi lumini asupra viabilității estetice operei. Pur și simplu, Céline rămîne pentru literatură, Céline („trepanat”). Tot așa cum, la noi, Sadoveanu mine Sadoveanu cu și fără președ M.A.N., Camil Petrescu rămîne C Petrescu înainte și după **Un om în oamenii**, Arghezi tot Arghezi în **Cîntării omului**, Preda nimeni decât Preda cu toate **Frigurile** ori Nichita Stănescu, mai mult mai puțin **Roșu vertical**, Nichita nescu.

Ar mai fi un singur detaliu relevant de data aceasta, unul de ordin biografic, care poate să contrazică sau întreaie argumentația de mai Luată-o cum vreți, dar întors în Franța în 1951, după ce fusese amnistiat Céline se consacră apostolatului dedic al săracilor într-o suburbie arisului. Cărțile continuă să-i apară critica începe să i le comenteze cînd abstracție, pe cît posibil, de laboraționismul său, însă Céline, devenind Louis-Ferdinand Destouches nu-și va mai dori niciodată să treptele ierarhiei (sociale, literare etc.). De unde această umilință a omului față scriitorului? Mă uit în biblioteca autorii români (de ieri și) de mă uit apoi la debaterile televizate și zău că nu înțeleg...

Dan Silviu Boerescu

FRANCESCO PETRARCA

Navă în mijlocul furtunii

Și trece nava mea, culmea uitării grele
Pe aspra mare-n miezul nopții-n iarnă
Prin Scilla și Caribda ; iar la cîrmă
Stă domnul și dușmanul vieții mele.*
La fiecare vîslă-i un gînd ascuns de-Amor
Încît furtuna ca o glumă se petrece :
Vela e ruptă de-un vînt etern și rece
De suspin, de speranță, de dor.
Ploaie de lacrimi, ceață de rele
Scaldă și-opresc de mult frîntele funii,
Ce din greșeli făcute-s și din ignoranță.
Se sting dragile semne** ale mele,
Moartă-i în unde arta de-a trăi ;
Astfel că-ncep să pierd orice speranță.

* Zeul Amor (n.t.)
** Ochii Laurei (n.t.)

Amintirea iubitei

Purta, de aur, părul în aură prins
Și-n mii de noduri dulci și-l împletea ;
Căci gingașa lumină peste măsură-ardea

În acei ochi frumoși, acuma stinși.

Și chipul, din pioase culori era făcut, căci
iată,

Nu știu dacă aieva sau nu îmi apărea ;
Căci iască dragăstoasă în pieptu-mi

se-aprindea

Și ca prin farmec, am ars deîndată.

Nu era pasul ei al unei muritoare,
Ci formă îngerească ; și vorbea

Sunîndu-i altfel vocea decît cea omenească.

Un duh celest, o rază strălucea,
Afit văzui ; nici nu mai sper sub soare
Rana săgeții să se tămăduiască.

În singurătate

Singur și pe gînduri, în cîmpuri prea
deșarte

Trec, măsurîndu-le cu pas tîrziu și lent ;

Și-ochii mi-i port, pentru-a fugi atent,
Dacă pămîntul urmă umană va să poarte.

Alt loc ascuns nu aflu, pentru-a mă salva

De prea atenta privire-a tuturor ;

Căci în lumina stînsă a bucuriilor

Se vede din afară cum ard în sinea mea :

Astfel eu cred acum că munți și văi

Și riuri și păduri știu de ce fel e
Viața mea, ascunsă lumii-ntregi.

Și totuși, așa aspre și afînt de cruda căi
Nu știu afla, Amor mereu nu vine
Să mai vorbim-unul cu altu-n veci.

Antiteză

Pace nu aflu, nici de război n-am stare
Mă tem și sper, și ard și-e un ghețar ;
Și zbor chiar peste ceruri și zac cu disperare ,
Și string la piept nimicul și toată lumea, iar.

Sînt robul ei* ; nu-slobod, nici închis,
Ca serv nu mă oprește, lațul n-o să-l desfacă ;
Amor nu mă dezleagă și nici nu m-a ucis,
Nici mă vrea viu, din greu n-o să mă scoată.

Văd fără ochi, fără limbă strigînd ;
Și vreau să pier, apoi cer ajutor ;
Și mă urăsc pe mine, iubesc pe-altcineva.

Mă hrănesc din durere și rîd plîngînd
Nu-mi place să trăiesc și nici să mor
În starea asta-s, Doamnă, pentru domnia ta.

* Al Laurei (n.t.)

În românește de
Ioana Diaconescu

Urmare din pag. a 16-a

avut nouăsprezece contacte. E minutat ! Mi-e teamă că va muri datorită spermei". După Maupassant un bărbat poate posedea ușor, între optsprezece și patruzeci de ani, trei sute de femei. S-a văzut unde a ajuns ! Simenon afirmă : „O mie, zece mii, e o treabă !" : în schimb Laelos nu pare atât de interesat de problemă, ducînd o viață cu virtuți politice și filosofice.

În schimb Frédéric Lefèvre, care conducea *Les Nouvelles Littéraires* acum aproape o jumătate de secol, a fost până la o vîrstă înaintată obsedat de sex. Totodată ce convorbiri, câte „ore cu...". Primea candidație poetese sau romanciere debutante în biroul de redactor șef, din rue Montmartre, întrebându-le mai întâi despre scriitori celebri : „Ai citit Chateaubriand ? Sau Voltaire ? Sau LaFontaine ? Apoi își desfășura prohabul : Dar pe asta ?...". Nu era singurul, mai știu și alții, care trăiesc încă : nu le-ar face plăcere să fie pomeniți. Josée mi-a povestit în amănunt cum preutul, general al armatei, care purta un nume aristocrat și titlul de camerier al Sanctității Sale, un monsignore, avea un mod personal de a predica. Era pe vremea când, chiar în armată, reprezentanții credinței purtau sutană. Așa era împodobită cu găitane violete și cu margini suflecate galant. Când avea de-a face cu păcătoase, le propovăduia dragostea față de Dumnezeu, arătându-le o indulgență seniorală față de păcatele cîrni dar când socotea că a venit momentul potrivit sumetea cu un gest rapid faldurele hainei dezvelind un sex măret. Josée râdea în hohote, în fața mea, în vreme ce îi mân-

FURIA DE A IUBI

găiam pulpele catifelate. „Dragul meu, dragul meu, drag, îmi spunea, ce organ ! Te-ai fi îngălbenit de gelozie..." Monseniorul a murit, poate a fost împuscat pentru colaborationism. Pe lume găsești de toate !

Femeile, fără excepție, nu sunt hipnotizate într-un asemenea hal, încât să leșine la apariția unei asemenea embleme : masculii au ceva trist, umilitor. S-ar putea să fie numai atât ? Nu există vreun îndrăgostit cinstit care să se laude cu un asemenea procedeu vulgar. Nu astfel ni-l putem închipui pe bietul domn de Nemours, oricât de excitat ar fi fost, în noaptea când a fugit de la Curte și a reușit să ajungă acolo unde era cea care-l refuzase mereu. Vara era călduroasă, caniculară. Nu ni-l putem imagina pe print apărînd pe neprevăzutelea, cu o asemenea armă în mînă, în fața printesei pe care a surprins-o dezbrăcată, aproape goală. Printesa a tipat în gura mare, el n-a îndrăznit nimic, din neghiobie ! Dacă ea l-a gonit a făcut-o ca el s-o forțeze, de fapt ea doar atât astepta. Era acolo ca să „guste", să împlinească ce era de împlinit, Dum-

nezeule cât de puțin plauzibil e acest roman ! Eu, care am oroare de vulgaritate, nu pot nega că în nararea îndeplinirii actului dragostei, oricât de puțin măgulitor ar fi, sexul are rolul său. Valmont, la rândul său, risca cinstit, Choderlos de Laelos nu ne spune, dar în *Amantul lady-ei Chatterley*, Mellors bătrînul poet șmecher fără scrupule, merge până acolo încît îl botează numindu-l John Thomas, vorbindu-i ca unui vechi prieten, cu trimiteri biblice : „Esti tu stăpînul ? Esti tu stăpînul meu ?... O dorești tu pe lady Jane. Tu m-ai străpuns din nou. Te poți fâli, Te ridici zămbind. Ia-mă ! Stăpînește-o pe lady Jane ! Uși, deschideți-vă, regele falei să intre..." Departe de a fi ofuscata cum a fost printesa de Cleves și Președinta, lady Jane i se adresează : „Nu-i așa că e frumos ! Independent, curios ? Pătrunde în mine adinc..." Ea ținea cu blîndete sexul în mînă. El îi spune : „*Binecuvîntată fie legătura care ne unește inimile în aceeași dragoste*".

Cu Lawrence s-a sfîrșit cu ipocrizia unui limbaj care interzicea ca un

motan să se numească motan, pretinzînd că oamenii fac dragoste aidoma îngerilor. În vreme ce Laelos își scria romanul se năstea Nelson. Era fiul unui pastor evanghelic care ridica în totdeauna vocea la predică vorbind de păcatul cîrni. Pe vremea aceea, în Anglia, depravarea atîngea culmea iar tânărul Horatio Nelson, viitorul amiral s-a lăsat dezvirginat la unsprezece ani de una din slujitoarele pastorului. Nimic nu-i mai tentant ca fructul oprit.

Nu mă supără faptul că nu sunt, așa cum s-ar crede, un seducător, mi-e teamă să nu fiu socotit ca atare. Sunt false legende lansate fiindcă am scris ceva sau altceva sau fiindcă aici sau colo, m-am purtat cum nu trebuia, încît, pe vremuri, șefii redacțiilor atrăgeau atenția tinerelor pe care le trimiteau să-mi la interviuri : „Atenție, e un seducător..." Mai întâi și întâi nu cad decât cele care au înclinație. Apoi familiaritatea, intimitatea femeilor de azi este altfel decît în vremea tineretii mele, cu toate că ti-era greu să te apropii, îmbrăcate în zale, cum erau. Vorbesc de tinerete cu Jean, nu de matusici. E nevoie de o artă specială, diabolică pentru care diversi academiștii șmecheri au căpătat brevete, da, da.

E adevărat că împreună cu Mara am petrecut momente deosebite când, lăsînd deoparte admirația sa pentru Camus, mi se dăruia în întregime, ca și în extazurile pe care mi le promiteam dinainte, neajugînd totuși la înălțimea, la intensitatea, închipuite. Orfană a unui ofiter, fusese crescută la mănăstirea Legiunii de Onoare, unde nu se prinsese nimic de ea în acest domeniu, nici măcar față de gentilomul care îi făcea curte. În anumite ocazii încercam s-o învăț, explicîndu-i subtilitățile desfătării pe care le ignora ca apoi să fie bucurioasă.

moda, altfel

Medicina extravagantă

Dacă brățările metalice purtate la incheieturile mînilor și la glezne cu scopul de a alunga reumatismul și a regla circulația sîngelui, dacă cristalele-medalionice sau obiecte de privit sunt la modă în speranța că echilibrează psihicul și-l depărtează pe om de stresul vieții contemporane prea solicitante, trepidante, au valori care țin încă de magie, de mister și adesea sunt obiecte estetice, anumite practici medicale, uneori motivaționale, țin de extravaganta gândirii umane.

În antichitate exercitarea profesiei nu

de medic nu cerea o garanție a capacității sau a studiilor în domeniu. Abia în evul mediu au apărut „scrisorile de meșteșug" date de cei ce erau considerați maestri. În sec. XII a apărut un statut al „Școlii" care pregătea medicul și care obliga la un doctorat sau cel puțin la licență. Astfel că exercitarea ilegală a medicinelor a trecut sub amenințarea și aplicarea pedepsei. Dacă la începuturile lor, stomatologia și moșitul erau practicate de oameni fără școală (fierarul și spițerul scoteau dinții, femeile bătrâne, presupunînd experiență, asistau la nașteri) sfîrșitul evului mediu le cere un certificat de drept de practică. Astăzi stomatologia este onorată cum se cuvine, e la fel de importantă ca alte specializări ale medicinii.

Totuși, în timp, au funcționat practici ciudate, încetățenite în viața și mințile oamenilor, pornind de la medici. Așa a fost moda tratamentului cu lipitori, considerându-se că sîngele e viciat, îngroșat sau prea mult cantitativ și trebuie extras. Ideea e valabilă și astăzi dar mult transformată și ține de un alt fel de comentariu. Moda ventuzelor n-a căzut încă, doar cu treizeci de ani în urmă fiecare casă își avea trusa de ventuze, folosită cu rost sau fără rost, că oricum nu poate să facă rău și s-ar putea să ex-

tragă toxinele, răul din organism. În însemnările unui medic de țară există cazul în care la dureri cumplite de burtă s-a aplicat ca ventuză o oală și rezultatul a fost catastrofal. Nici cărămizile calde, pentru durerile de șale, n-au dispărut încă. Dar periculoase sunt boabele de fasole încolțite, folosite de femei pentru a provoca avortul și „servite" cu bere fierbinte sau vin fierț cu drojdie de bere. Curele de slăbire cu rețetele lor originale, numeroase și în majoritatea

cazurilor ineficiente, dovedesc cu prisosință imaginația omului.

Poate din cauza multiplexelor eșecuri ale acestor tratamente s-a ajuns la câteva proverbe ironice : „Doctore, tratează-te mai întâi pe tine", probabil din latinescul *Medice cura te ipsum* ; „După moarte, vine și medicul" ; „Medicii fac cîmîtirea să crească" ; „Mai bine te duci la brutar decît la doctor". În limba franceză, numai Sganarelle al lui Molière, din *Medicul fără voință*, a îmbogățit vorbirea curentă cu zeci de expresii amuzante. În *Medicul de țară*, prin povestea patetică, Balzac își expune cu vehemență ideile sale politice. El *Medicul de suhonra* (Medicul onoarei sale) este considerată drama-capodoperă a lui Calderon. *Medicul sburător*, atribuită lui Molière, a circulat ca farsă italiană în spectacolele din țarguri, cu mult timp înainte de 1600. A. Dumas e mai visător și mai pios : „Dumnezeu este medicul suprem al durerilor sufletești".

Corina Cristea

Luca Farar

FURIA DE A IUBI

Doi ani n-am existat decât prin ordine și disciplină. Am cunoscut tot felul de comotii și explozii în mine și în afara mea. Navigam în nori sau sub stele fără a vedea aproape niciodată pământul, avioanele noastre grele vopsite în negru plecau în fiecare seară spre est să-și verse focul. Semănam cu niște imense cirezii de bivoli. Fiecare dintre noi credea în sinea sa că este expediat la abator sfârșind ars în fierul vechi. Odată am fost lovit de un alt bombardier într-o coliziune în plin zbor. Printr-un miracol, m-am agățat de ceva în întuneric, poate de arpile ingerului care veghea asupra mea. O parte din echipajul meu a sărit cu parasuta, cealaltă ajungând împreună cu mine pe pista unui aeroport. La capătul acestei acumulari de umbră și spaimă se înalță o lumină. Am zărit-o pe cea numită Marie în *Les flammes de l'été*, cartea pe care i-am consacrat-o. Aici va fi Mara.

Am rezistat cât am putut. Mai puțin decât am mărturisit după ce m-am gândit. Mai mult ca altădată. Mai târziu, Mara m-a asigurat că n-a folosit niciodată, nici un fel de cochetărie cu mine. Părea cam tristă, cam delăsătoare în ce o privea ca într-o stare de apatie, în ce mă privește am devenit insensibil la restul lumii, am uitat tot, chiar pe vechea mea Fecioară de Giotto care mă aștepta cu doi copii. Războiul dura, nimeni nu știa când se va sfârși, totul putea să înceapă cu armele apocaliptice născocite de dusman, arme de care ne temeam. Trăjam într-o tabără inconjurată cu sârmă ghimpată, în inima Angliei, în regiunea sălbatică a romanului *La răscruce de vâniuri*. Se încrucisau pistele de decolare cu cele de aterizare pentru avioanele noastre. Totul începea și se sfârșea acolo, în apusul dimineții sau al serii. Restul nu era decât o noapte imensă în care fugeau, apoi reveneau cirezile noastre.

Nu prea eram increzători în viitor. Aveam în mine doar vid, nu mai așteptam pe nimeni. Giotto a mea nu mai exista, copiii nici atât. Ca un lup sălășluind în mine, cruzimea mă devora. Nu exista nicăieri pic de blândete, acolo unde transportam moartea puteam exploda cu încărcătura sub rafalele avioanelor de vânatoare, ne zdrobeam unii pe alții. Totul era neruțitor pentru noi, simteam atunci o sete exagerată pentru altceva. Străbăteam ceea ce englezii numeau în zeflema *Happy Valley*, valea fericită. Veghile noastre, somnul nostru, relațiile noastre cu noi înșine și cu exteriorul purtau numele de barbarie. Un ofițer de la *Intelligence Service* cu care mă împrietenisem îmi spunea odată: „Ar trebui să ai un câine...” Căinii nu erau admiși în tabără. Ar fi putut sări peste sârme provocând un accident, sau ne-am fi legat de el, așa cum eram acolo. Era, deci, interzis, înaltul comandament veghea: nu, nu, nici pentru dragoste, nici pentru restul, nu câini care ar fi complicat lucrurile, inspirându-ne sentimente care nu trebuiau să existe. Aveam îndatorirea de a ne arăta indiferență față de orice, chiar și față de condiția noastră: să aruncăm bombe asupra dusmanului. Nici o fustă în afara celor care serveau la popotă sau secretarele de la informații; bietele creaturi mai erau ele femei?

Întâlnirea neprevăzută și întâmplătoare ne-a aflat în cele mai grele condiții. Cele câteva luni în care călărisem măcelul, sabbatul, ne imunizaseră. Când era vorba de dragoste monedă falsă — înlocuitorul — se folosea curent: spuneai lucrurile fără să le spui, e foarte simplu să nu spui nimic sau să minti; vorbele nu au valoare, fiecare încercând să-l înșele pe celălalt, smulgându-i secretul gândirii. Altădată erau dezbinate mai multe prostii. În acele zile era prea cinic, obiceiurile, uzanțele degeneraseră, nu mai exista respect, exprimarea cea mai clară era prin gesturi. Când m-am întâlnit, așa cum v-am spus, privirile mele erau elovente, dar, repede redevenind singur, am putut să mă exprim doar prin scrisori.

Cea de care o numesc Mara călătorea mult, sfâșiată între un altul și mine.

JULES ROY

Din sfidare, am vrut s-o cuceresc. „Dacă aş putea dormi tinându-te în brațe, așa cum cerneala va seca în călimară” scria Mellors către lady Chatterley. Pasiunea care se naște în mine îmi inspira sentimente și mai violente. Era dragoste? „Ti-am inchinat viața de-ndată ce te-am văzut” îi scriam. Asta era literatură. Prin ce treceam nu era dragoste. Era furie. A te răsuși în urzici este singurul mod de a scăpa când ești sfânt. Când ești ochitor pe bombardier, e penibil să ochesti trupurile pe care le dorești când trec pe lângă tine. Adevărata mea viață amoroasă începea acolo unde nu există nici respectul conivențelor nici, uncori, respect față de tine însuși. Mai puțin al ordinii stabilite.

În viața mea amoroasă dinaintea Mariei, a fost un soi de pauză, un lung timp în care dragostea n-a prea contat, o groapă neagră, mai mult de doi ani sinistri și la-nțămplare, după ingerul din Alger. Când am revenit în Anglia, aproape de *La răscruce de vâniuri*, cineva care avea de-a face cu englezoaice mi-a spus: „Dacă sunt reci, nu insistă, înseamnă că nu sunt într-o zi bună. Mănătorii de broaște au o asemenea reputație încât ele nu cer decât să schimbe rosbifurile congelate. Așteaptă o altă ocazie, atunci o să-mi povestesti...” Englezoaicele mi se păreau nasoale, nu știu de ce nu mă interesa să întâlnesc pe Jane Birkin, de după război, Rămăseseam cu un regret, eram melancolic, abia la sfârșit, când moartea s-a îndepărtat, am căzut peste Mara. Am făcut un salt în amor ca într-o crevasă: Mara mi-a rezistat multă vreme: am umblat cu limba scoasă mai mult ca de obicei. După sfârșitul războiului ne-am întâlnit la Paris unde mi-am pus în funcție toate argumentele pentru a-mi atinge scopul. Când am obținut-o așa cum am dorit-o, am bănuț-o. Unde se va ajunge dacă în dragoste se amestecă rațiunea? Cu ce se vor umple romanele? La ce ar mai servi organizația, instituția, care transmite dintr-un oras în altul, dintr-o țară în alta, de pe un mal pe altul, corespondența amantilor neliniștiți?

Curând, după sfârșitul războiului m-am împrietenit bine cu Camus, devenisem atât de apropiați uneori locuind sub același acoperis. Mara îi arăta o admirație fără margini, el avea față de ea anumite atenții: ei bine, mi-a intrat în cap că ar putea să mă înșele cu el. Îl știam mare amator de femei, nu nega. Femeile îl găseau frumos, inteligent, avea talentul de a te convinge, puține îl respingeau. De fapt, nici una nu-i rezista vreodată. Inima sa mare mărturisea o înclinare deosebită pentru ele și dacă în majoritatea cazurilor el ceda, nu avea o prea mare importanță. „Dragostea nu reprezintă

„Femeile, cum poți să te lipsești de femei?..”, uluit Jules Roy, pe atunci tânăr elev al seminarului Saint-Eugene din Alger, a amuțit. Peste cinci ani, a aflat răspunsul... însurându-se. Căsătoria nu i se potrivica. Avea atâtea ani de abstenență și de virtute să recupereze! Neglijându-și „fecioara lui Giotto” (așa îi spunea nevastei sale) a pornit să cucerească sexul așa-zis slab, având ca unice mijloace de seducție mașina și uniforma (militară)... Mara, Camille, Angela A., prințesa Olga, Armance, Agathe... metrescele se succedau. „Continuu, fără oprire, sau aproape fără oprire nici a corpului și nici a minții, nu este o boală?” Rând pe rând trăsnet, neconsolat, barbar și folocrat, Jules Roy nu ezita să plătească prețul dragostei: „Dacă nu ești cât de cât nebun e inutil să te aventurezi în stepele amorului. A gândi în dragoste înseamnă să mergi la pierzanie”. Femeccător de cavalereste, savuros puse în scenă, confesiunile acestui Casanova (n.n. Jules Roy) hrănite cu lecturi adecvate, competente (Amantul lady-ii Chatterley, Prințesa de Cleves...) sunt pline de satisfacții. Când omorul vine în ajutorul păcătoșului, e greu să nu-i daifertarea. Chiar cu riscul de a-i accepta ultima mărturisire: „Sunt, ca marea parte a bărbaților, un mărlan”.

nimic” spunea pe scenă Gerard Philippe prin gura lui *Caligula*, piesa se juca atunci la teatrul Hebertot. Camus era de o mare delicatete, cu nimic pe lume, n-ar fi vrut să-și amărească un prieten. Chiar dacă într-o direcție nu se putea opri, își lua toate măsurile de discreție și disimulare ca nimeni să nu afle nimic. În legătură cu sentimentele celor care erau seduse, el conta pe uitare, o dată ce hotărârea era luată, se stabilea o înțelegere între actori, orice exces manifestându-se printr-un surghiun: cam ca la mănăstirea Thelême. Îmi inchipuam, nu fără o spaimă plăcută faptul că Mara m-ar putea înșela cu el când își petreceau seara la *Tabou*, eu îi vedeam sfîrșind-o în pat. De ce nu m-am dus cu ei? *Tabou* mă plictisea, la fel și dansul, lucram la ceva care nu cerea un mare efort. După miezul nopții treceau uneori să mă vadă, se azeau un moment, plecau.

Câteodată, Camus îmi spunea dimineața: „Am bătut la ușă, n-ai răspuns”. De obicei, Mara îmi telefona când ajungea acasă, atunci mă puteam culca. Într-o noapte când i-am așteptat în van, când ea n-a telefonat, am plecat de acasă, am străbătut cartierul care mă despărtea de imobilul în care locuia Mara, m-am postat acolo, cu revolverul în buzunarul impermeabilului. Mă gândeam că până la urmă o să apară, că o să văd cu cine vine, îmi vedeam rivalul, Camus, sau un altul; iesind de la ea și atunci... Mara nu mă va mai tortura, dacă va fi Camus, va înceta să se joace cu ce nu îi aparține. Nimeni n-a venit, nimeni n-a ieșit. În zori, trecându-mi furia m-am întors, rusinat, zgribulit, îngretosat atât de tulburat încât n-am spus nimănui. Mă vedeam trăgând, omorând. Eram nebun.

Mergând, simteam o sudoare rece care se scurgea pe spate

Cum cad femeile așa de ușor în cursă? M-am întrebat adesea. Amorul este viața și comportamentul vicliilor. Uneori din plictiseală sau naivitate,

cred ce li se spune, cu iluzia de a iubite în vreme ce bărbatul manifestă mai ales milă, compătimire pentru cei care le consideră găște. Făcând pe coș rumbrele, înseamnă că primesc să faci curte. Bărbatul e ca o viespe care se îmbruibă dintr-o floare sau altă gândindu-se doar la el. Succesle un iubareț nu contează, departe de a suspecta, femeile îl flatează sperând să-l învingă pe cel considerat nestatornic sau cedează celui pe care îl socotesc erou. Se întrec între ele. Sunt geloase unele pe altele, se denuntă sau se punnalează cu vorbe îngrozitoare. Încearcă să-l înlăntuiască pe vânător care își numără aventurile acoperindu-si pereții cu coarnele bărbaților înșelăți. Ele vor să-l înlăntuiască pe mincinos, pe capricios, pe nemulțumit mereu în căutare. Ah! cuceririle lui Casanova, ah! femeile lui Simono care, se spune, cu mijle gemeau bratele lui, ah! donzelele maresalului de Saxa! De o sută de ori mai numeroase ca bătăliile, întruna înfrânt chiar atunci când nu exista o tatonare o pipăire a vadului de lupfă. Despre ce general s-ar putea vorbi așa, cum? Epoca e rusinoasă. Acești domni nu mai îndrăznesc, tehnologia le curmat suflul. Prea multe fermoare de manevrat, nu știu cum s-o scoată la capăt. Dacă n-ar fi existat gloriosul Nelson scriind scrisori de dragoste față la Trafalgar, maresalul Pétain și fi fost ultimul dintre ei care a cinstit vreme îndelungată creaturile-femei, aproape nouăzeci de ani, primea la hotelul Parc din Vichy femei de lum spumoase, purtând voalete. E adevărat că avea rang de șef de stat și la flacăra sefilor de stat, câți fluturi auri sau nu, nu și-au ars arpile! Și o Căulle? La Londra datorită onoare de care se bucura nefiind văzut tinând trena vreunei rochii a fost poreclă soldatul de marmură. Trecând, în două usi, Franța era singura femeie care o dorea cu-adevărat. A avut-o în totalitate.

— Smecheri fără scrupule înfierbântăți bărbații, sau doar smecheri fără scrupule cum îi numeste autorul *Amantul lady-ii Chatterley*? Am văzut mulți loviți frenetic cu laba sau cu vâtraiul, victime ai domo micilor miferie cu urechi lungi. Există poa ceva smecherie fără scrupule la Tita îndrăgostitul cuprins de frică, multă la Valmont sau la toți nobilii de la curtile Europei de altădată sau în cabinetele ministeriale din zile noastre. Să nu mai vorbim de Flaubert sau de Maupassant, Flaubert în călătorie cu bunul său prieten Maxime D'Camp nu a conțenit să atace. La băi maure din Cairo se leagă de tineri de maseuri; așa cum scrie lui Bouilhe să nu mai vorbim de temperamentul său în performante cu sultana Nilului. Nimeni n-ar avea curajul astăzi să se compare, nici măcar o clipă cu acești domni; hercules ai alcovului bordelului. Maupassant a ajuns până acolo, încât se lăuda pe toate drumurile că are sifilis spre spaima lui Tu gheniev: „Mi-a scris că în trei zile

Prezentare și traducere:
Andriana Fianu

Continuare în pag. a 15-